

Natuurkunde in proza.

<https://hdl.handle.net/1874/338358>

Brueder thomas die dit boeke maecte leghet is
 enich ghebrec in desen boeke dat is mi leet en soe
 wie dat ghebrec verbeteren wille dat is mi lief
 in den name gods amen. Soe wie dat willen natuu-
 rliken zaken onder-vinden die van naturen ghelien
 en die in desen boec ghelareuen sijn op dat alle die ghene
 die dit boec lesen wils- werden zullen over-ultekken on-
 der-zieken die reden vander- leringhen die in desen
 boec staen. als vander- versta- zake die god is en
 van dien dinghen die god ghemaect heeft en sij zulle
 vinden een waer-heyd en werden ver-licht. dit boec is
 ghemaect van brueder- thomas een lumpy leet. Ende
 soe wie yet vande in desen boec te verbeteren of ver-
 wonden te dat een puer- leet aldussulc leringhe vinden
 mocht op dat hij niet en wet op hadt of op tijdt diere
 verbeteringhe is brueder- thomas ghehoer-lijc alsoe
 verre als sij mit beveren reden en bescheydenre belijst
 worde want die beste reden die is als een godlike
 waer-heyd salmen altoes beste ghelouen als plato
 sijst dat en gheen dinc en is in die werelt die reden
 en is voer-ghegaen sijn begijnfel. Oec hoep wij dat
 dit boec niet en is sonder- reden alsoe verre als die
 gheen die leet volcomeliken verstaet want als die
 gheen die ainc oghen heeft niet en can ghelien inder-
 clae-heyd der- zonnen nochtan en heeft die sonne en
 gheen ghebrec in huer- re clae-heyd alsoe al cest dat
 zake dat die gheen die plump sijn en en ghoede ver-
 staenulle en hebben niet en konnen onder- vinden

Ende hen duister- blyft en ouer-claer- nochtan bli-
uen die waer-heyte en die reden als tuc licht claer- e-
tan die seyn der- sonnen. Ende ic brueder- der- uer- leese
meyster- der- minre brueder- tuer-recht belijde dat ic die
boec hebbe ouer-lesen en onder-soecht na die cleyne-
wijne ver-stantenisse mit raer- ons hen dulere die
hondert- en al is dit boec ghemaect van brueder- dyp-
mas een simpel leet nochtan loeue ic die boec en prijs-
als een boec dat mit claren reden en mit wt-nemen
der- waer-heyte gheproeft is

6

God is benedijc hy heeft alle dinc van nyet ghemaect
der- clement sijn vier- dat icst en dat legghete is
die eerde. dat ander- dat sonder- middel naest der- eerden
is dat is water-. dat derde dat sonder- middel naest der
water- is. dat is die licht-. dat derde vierde dat sonder-
middel naest der- lichten is dat is dat vuer- en dat
element des vuers is dat ouer-ste en is tienbar-er mee-
re dan dat element der- licht-. Tien cleyne deel des vuers
maken een cleyne deel der- lichten. dat element des vuers
omgheet dat element der- lichten als die sealen vanden
ey omgaen dat vlusken vanden ey. dat element der-
lichten is tienbar-uen meerre dan dat element des
waters. Tien cleyne deel der- lichten maken een cleyne
deel des waters. en die licht gaet om water- als
dat vlusken vanden ey gat om wt- vanden ey. Ende
dat element des waters is tienbar-er meerre dan dat
element der- eerden. tien cleyne deel des waters maken
een cleyne deel der- eerden. alide als oudius tigher- dat

dat water gaet om die eerde als dat wit van den
 ey om den doeder. die eerde is een ront en ringhelic
 element als die doeda- des eys en wart begrepen in
 middel der vier- elementen als een doeder- van den ey
 wart ghesloten in midden des eys als ouidius tughet
 die vier- element sijn ouer-mids der- ghenaden goeds
 tegader- gheueft als salomon tughet. Die eerde begrypt
 in hueren omganc eluentic dufent milen en vier- hon-
 dert en veertich milen als ptholomeus i alfiraganus
 segghen. Alre ende eluentic hondert milen en een ach-
 tendeel van eenre milen is die rechte ganc doer die
 eerde tot den ghenen die mit hueren voeten neghen die
 onse gaen. Drie dufent milen en der- dehalf hondert milē
 en Alre milen en eluenticdeel van eenre milen is toeten
 rechten middel der- eerden. Dat middel der- eerden is in
 die helle en die helle is mit middel der- eerden gacht
 men recht gaen toeten middel der- eerden sic mochtme
 daer- comen binnen driehondert daghen en viue en elu-
 tic daghen en Alre viue als brueder- thomas segghet
 tien milen gherekent waer- een tachtuudert. oert dat
 die helle in huer- heelt begrepen sien pinen daer- die
 ribe man die zancras hiet in beguen was die een
 coninc van egypten was. binnen vier- dehalf iaer- hon-
 dert daghe en neghen daghe mach men die eer-tribe om
 gaen tot den ghenen die mit hueren voeten rechte ne-
 ghen die onse gaen. en voert binnen vier- dehalf iaer-
 hondert daghe en neghen daghe mach men weder- come
 in die eer-tribe daer- wij in wonen. en die omganc

des eertrijcs begriijp in hen bijf ——— iari. alle
hondert daghe en achten daghe dachuert gheebes
ele dachuert voer tien milen. oert dat binnen
vier iaren een fraudelaer coemt en heeft meer
enē dach dan die ander iaren hebben en die dach
die dat fraudelaer meer heeft is mede gheebent
voer een dachuert van tien milen. almaganus
en ptholomeus segghen dat die veghenboeghe sal
staen binnen den viereu elementen. Waer hy ont
faet die verwe sijne roetheyt van den element
des vuers q̄ dat dat ouerste element is. En hy
outfaet die blauwe varwe van den element der
luchten dat soude middel is aen dat element des
vuers. En hy outfaet die groene varwe van den ele
ment des waters dat soude middel is aen dat ele
ment des luchten. En hy outfaet die ghedaent der
warter varwen van den element der eerden dat
dat leghele element is en soude middel aen dat
element des waters. Die veghenboeghe staet half
ront en gheneghet voer der sonnen en bebent
dat hy ghemaect en ghelopen is vander sonnen
alsoe sal een yghelic mensche en is stuldich hem
reinghen voer sinen soepen en bebennen dat hy
hem ouerwinds sijne ontfan in hericheyt ghelepen
heeft totten ewighen leuen. Die maen is van vier
elementen na huerre natuur liber tracht en is
alre uadde gheleer den vier elementen en heeft
meest na huerre natuur liber tracht van den ele

ment des waters dan vanden anderen elementen en
 daer om is sij in huer selue condt. die vlechte die in
 manen sijnt wert gheheent. ver-tract men dat na
 tuu-likken coemt in huer seluen almen priueuen
 mach. een ront ghelos dat in midden dicker is dan
 anders waci. dat en han die sonne alsoe daer-likken
 met daer-kenen wt middelle daer dicker is als
 anders waci. des ghelijc cest warte-manen. dat
 die maen heeft ene ront coem ouer-mids der sonnen
 en ouer-mids huer seluen en ouer-mids der lucht
 want dese sonne maen en lucht trecken dat water
 op voer der manen en dan sijnt die maen daer
 dat water en dat water daer. sij daer sijnt is ghe
 sijnt een ront telvelen en daer om heeft sij euen
 ront die bereyben een maner der lichte. Wan
 neer die sonne die maen en die lichte op hebben
 ghetoghen den neuel en die vuchtscheyt vander
 eerde en vanden water. soe bryden si die neuel in
 der lucht in onsen eertrike ende dan is die natuu-
 like reghen in onsen eertrike. Wanneer die maen
 waent soe cest de natuu-like respreden een daer-
 heyt der lucht in onsen eertrike want die maen
 is een moeder alre vuchtscheyt. dat die zee vloyt
 en ebde dat coemt vanden loep der manen aldus
 heeft god oec ghemaect die maen in huerre natu-
 ren. Ende wanneer die wijnt coemt wt noerden
 of wt westen soe west die vloyt der zee en wan
 neer die wijnt coemt wt oelden of wt zuden soe

Wacht die vloeyt der zee ende die maen is een moe-
der der water op den seluen dach doe god maecte
adaem en yuen dach hy inden hemel en dach die
maen en leyde die luna prima dat is nu eest die
ierste dach der maen of nu is die maen priym
nochtan was die maen drie daghe oude doe adaem
ghemaect wart en daer om is die maen noch
drie daghe oude wanneer men scrijft in den kalen-
der dat die maen priym is mer int scandelhaer is
die maen vier daghe oude wanneer men scrijft dat
die maen priym is ouerunds dat dat scandelhaer
enen dach meer heeft dan die ander daer die
maen is altoes volmaect mer sij verheft huer
sijn ouerunds dat si neect der sonnen en dat
die maen ontfaet huer sijn vander ander ziden
der sonnen dat sijnt daer om want si alre
verre is vander sonnen die eerde is dat water
en dat nederste element dat element des waters
is heeter dan dat element der eerden dat element
der lucht is heeter dan dat element des waters
dat element des vuers is heeter dan dat element
der luchten en daer om is dat element des vuers
alre hogheste als oudius segget

6
Vier sijn element alle blomen hebben vier
element in hem mer ghelijc die blomen heb-
ben vierre in vierre manieren alsoe als vier
element sijn die roede blomen hebben natuu-
vanden element des vuers die blauwe blomen heb-

ben natuu vanden lucht die wit blomen hebben na
 tuu vanden water die gheel blomen daer- als swart
 ver-ke wat nu sijnt daer- gheleuen meest die vier- ele
 ment als die sonne en die lucht opghetoghen hebben
 den reghen mit zuden dat zuden is waer- me en alsoe
 is die zuden wijnt waer- in die lucht en die zuden wijnt
 en laten dien reghen niet vallen mit zuden en daer-
 om druen sij dien reghen ten noer- den en laten hem daer-
 vallen ende daer- om reghenet die-der- wt den zuden
 mit noerden dan wt den zuden mit zuden. Als sonne
 maen en lucht hebben ghetoghen den reghen tot noer-
 den die noer- den- sche lucht is couc en alsoe is die noer-
 den- sche wijnt couc soe druen die lucht en die wijnt
 den reghen ten zuden en laten hem daer- vallen. daer-
 om reghenet die-der- wt den noer- den mit zuden. dan
 wt den noerden mit noer- den. die zee is couc en die
 reghen is ver- sche. dat doen die sonne maen. lucht
 en wijnt waer- me- dese ghetoghen hebben den reghen
 wt der- zouter- zee soe druen die lucht en die wijnt
 dien reghen dat hy ver- sche wart inder- luchten en
 als die reghen dan valt ter- eer- den soe is hy ver- sche
 Als die sonne maen lucht en wijnt souen reghen
 hebben opghetoghen wt der- zouter- zee en dan
 die lucht en die wijnt dien reghen druen eest dat
 hem een wijnt die hem ge-ary is ghemoet en die
 wijnt hem wt- waert- is wert vanden reghen soe
 moet die reghen vallen en die blijft dan zout- hu
 ghucy seyt dat die maen is een doncher- lichaem

en bij huer seuen en gheest sy en gheen licht mer. **S**ij
 ontfaet licht vander sonnen en is ghelijc ene spiegel
 dat der schenen waer vander sonnen. Want die eerde
 seuen waerf meere is dan die maen mer die sonne
 is acht waerf meere dan die eerde. en aldus is die maen
 vijftichste deel der sonnen. **V**aer om behoeret dat die
 biscaplike weerdicheyt seuen en vijftich waerf meere
 sij in weerdicheyde der coninclike moghenicheyt alsoe
 seet ghelaeuen inden ier iersten boec van reche
 daer om heest god ghelet ewe groete licht inder
 neyde des hemels dat meeste licht dactet verlichten
 soude den dach daer die passies bij beteykent is die
 een ouerste is in gheesteliken zaken dat minste
 licht dactet verlichten soude den nacht daer die heyl
 se by beteykent is die een ouerste welen sal in te
 regoeren die weerdicheyt

D V volghet hier
 na vander
 natueren loep
 rueringhe ende
 tijt der planeren
 want die tijt waer
 ghemeten na der
 berueringhe ende
 die berueringhe
 wert weder ghe

meten na der tijt als die meyste van natueren
 rughet in den vierde capitel dat vander tijt spreect

Wanneer die sonne gaet onder der eerden recht tughen
 den loep der sonnen so verliest die sint maen huer-
 licht dat si hebben soude vander sonnen en dat heyt
 een verganc der manen. Die maen is alre naeste
 den vier elementen en sij omgaet in huieren weghe
 in die twaelf teyden binnen seuen en twintich daghe
 en acht vren en sij gaet in elken teyden twee daghe
 des vren en der twee deel van eenre vren. Mercur-
 us is die ander planeet en is alre naeste der manen
 en omgaet in huieren weghe in die twaelf teyden
 binnen twee maanden en si gaet in elken teyden
 vijf daghe en twee vren dat maect een eenderstich da-
 ghe. Venus is die derde planeet en heyt venus des da-
 ghes en des nachts en is der morgheus die merghen
 derre en des auonts die auont sterre want huer-
 loepe is engher dan die loep der sonnen en omgaet
 in huieren weghe in die twaelf teyden binnen tien
 maanden en gaet in elk teyden vijftien twintich da-
 ghe en acht vren die maen driehondert daghe en
 vier. Venus en mercurus omgaen alsoe vele in
 ene iaer alre die sonne alleen omgaet. Die sonne
 gaet om in huieren weghe in die twaelf teyden binnen
 ene helen iaer en gaet in elken teyden twintich daghe
 tien vren en tselichste deel van eenre vren min en
 is die vierde planeet. Mars is die vyfste planeet en
 omgaet in huieren weghe in die twaelf teyden binnen
 twee iaeren en gaet in elken teyden tselich daghe
 en een en twintich vren tselichste deel van eenre haluer-

Vien min Jupiter is die seste planeet en omgaet
hieren wech in die twaelf teyken binnen twaelf
iaeren en gaet in elken teyken een iaer. Saturnus
is die seuende planeet en die ouerste en omgaet
hieren loep in die twaelf teyken binnen derich ia
ren en een haluen iaer en gaet in elken teyken
twee iaer en een half iaer en een maent halue
maent. Waermeer die maen ontfact hier licht van
der sonnen een sij dan weder kan ghecomen tot
hieren loep van daer sij die sonne ghelaten heeft
gaet sij in die twaelf teyken binnen seuen en twintich
taghen en acht vien dan is die sonne aldre be
le voer ghegaen dat die maen volghen moet twee
taghe en vier vien een sij weder kan comen onder
die sonne en die na volghinghe heyt een verganc
der maenen want die maen heeft natuurliken ne
ghen en twintich taghe vier in wert ghegheuen
almen saijt in den kalender der eenre maenen
derich taghe en der ander neghen en twintich ta
ghe. Die maen is van vier elementen na hieren
natuurliken dieghet mer sij heeft meest van
den element des waters en die maen is een dinc
liken lichaem mer doerlichtich als is een cloet
van ghelate een ghelaten cloet en gheeft bij
hem seluen en gheeft licht in duustermisse ten sij
dat men enich ander licht daer bij doe en in soe
wat ziden daruen dat licht doet bij den ghelaten
doet in dierre siden schijnet dat licht is mer in

in die ander zide daer en gheen licht en is by ghe
 daen blijft die doer van ghelase duuster. Als
 die maen waent en aen die een zide verliest
 huer. Schijn dat is daer om want si naect der
 sonnen. In die ander zide soe walt die maen en
 wint daer in weder dat sij aen die ander ziden
 verloven heeft en aldus is die maen altoes heel
 vol en volmaect. mer die ouwveteude en plump
 lude segghen dat die maent vergaet en sij heghen
 wannen die sonne recht onder der eerden is neghen
 den loep der manen soe wert die maen ouer al
 verduuster want sij van huer seluen en gheen
 licht en heeft en ide wanen die lude dat die maen
 vergaen is en dat is daer om want die eerde
 henghet recht tuschen der sonnen en der manen
 en en han en gheen licht ontfaen van der sonnen
 sonder welc licht der sonnen sij en gheen licht en
 heeft. In elken daer ouermits dat die eerde be
 neemt der manen huer licht dat sij hebben soude
 vander sonnen heeft sij een ghebrek huer's lichts
 en dat heyt een verganc der manen en dat is
 sulc tijt in dit eertrike en sulc tijt in dit eer
 trike huer beneden en dan dunct die luden die wonen
 in dat eertrike daer die maen niet schijnt teber
 gaen dat sij vergaet sulc tijt altemael en sulc
 tijt een deel en dat en is anders nyet dan dat deel
 der manen dat schijnt tebergaen en gheen licht
 en ontfaet vander sonnen want in huer selue

is sij duncker en dan wenen die onbehendighe lude en
die niet en wenen die natuur der planeten dat die
maen vergaet ende sij werden bedroggen. Wanneer
die maen in huere loep rechte gaet onder die sonne
soe eelt noet dat die maen eens iaers vergaet in dit
eertrike en nat eertrike hier beneden en de in die
re nacht als die maen vergaet soe mach die maen
weder vergaen elf nacht reboren eer dat selue iaer
omcoemt na der veranderinghen der letteren
taer die daghe inden halendier bij bereyent werden
en inden swaelsten nacht reboren eer dat iaer om
coemt na der veranderinghe der letteren taer die da
ghe inden halendier bij bereyent werden soe mach
die maen elker vergaen en dat is altoes temercken
inden halendier. Wanneer die maen heeft beerntend
ghe soe mach sij elker vergaen. dit ghesiet in
elueen iaeren een volghende den anderen ende in den
derden iaer als die maen vol is soe mach si vergaen
in den vijften maende taer na volghende of in der
zeker oec maghet gheuallen in desen voersyden ia
ren dat die maen een deel sijnre tebergien ende niet
altemael. Wanneer die sonne in een eertrike rechte
gaet teghen den loep der manen soe en han die sonne
hier volcomen sijnre niet ghegheuen op dat eertrike
ouerwint dat die maen rechte is tuschen der sonnen
en dat eertrike en dat heyt dat die sonne vergaet
en dan wenen die gheen die woenen in dat eertrike
dat die sonne vergaet en dat en is anders niet dan

41
7

dat die maen die in huer seluer donder is recht
is tulesen der sonnen en der eerden en benesint der
sonnen dat sij wyet claci gheschmen en han op der
eerden mei waameci die maen gact. We den rechten
loep der sonnen en in een zide of beziden soe weert
dat schijn weder gheopenboert dien liden die op dat
eertribe wonen en die verganc der sonnen mach
eens comen in die eertriben en dat eertribe hier
beneden binnen vijftien wintich iaren. **S**ente ians
dach beptilt doe hij gheboeren wart was die alre
langste dach van allen den iaci want die sonne
ghinc doe in hueren alre ouerste graet ende van
sente jans dach voert soe begonnen die daghe tecoeten
als onse he tughet in die ewangely dat menmaen en
wart onder die loenen der wiuen meere in heyligh
heyden dat sente iohan beptilt. **G**er nu en han die
sonne in hueren ganc hueren loep niet volgaen in
enen iaci ouermids ghebret sester vren acht momen
ten min. **D**it is een deylinghe der tijt. die voert ganc
der tijt begrijpt in huer iaren dat iaci houdt in
hem twaelf maenden. En die maende hout in huer
vier weken en die weke weert voert ghedeylet in
seuen daghen en die natuurlike dach dat is na onser
verstantnisse dach en nacht want des nachtes in
die eertriben soe eest dach hier beneden in dat eer
triben alsoe dat alsoe dach is hier of hier beneden
begrijpt in heu vier en twintich vren en die dach en
nacht maken vier vierdel en een vierdel is dat

vierde deel van enen natuu-lijken dach en een vren
is dat selde deel van enen vierdeel. ende punctus is
~~een~~ een vierdeel van eenre vren. ende een moment
is tene deel van enen punctus. Vna is dat swaer-
ste deel van eenre momenten. Arjomus is dat middel-
deel der tijt en is ondeylsom ende is dat seuen ende
veertichste deel van eenre vnaen. die natuu-lijke deel
ver-dilt vier. vierdeel en een vierdeel ver-dilt ses
vren. Der dach ter entes maken tien vren. Der dach
bittene maken maken vntich momenten ende
vntich momenten maken een half vren. die sonne
gaet in elken reghen der dach daghe ende tien vren
en een half vren tselachste deel van eenre vren mit
die natuu-lijke dach heeft in hen vier-en-vntich vren
ende die dach ~~beghint~~ heeft alrehande beghintsel na
alrehande lude ten. die griecke segghen dat die na-
tuu-lijke dach beghint des merghens als sij ver-ste
sijn die sonne schinen en des ghelijcs souden die
heer-ten doen en ghebr-uucten sij nyet die godlike
leeringhe. Die meystere van alromyen beghinnen
den dach rhemdtaghe en segghen dat die sonne toe-
ghemaect wart. die ioden beghinnen den dach te
vesper-tijt en hier om eest als sij alle den dach ghe-
uult hebben soe eten sij te vesper-tijt als sij die ster-
ren sien. en sij en willen des vridaghes te vesper-tijt
noch gheuen noch ontfacen enich ghelck. die heer-ten
lude beghinnen den dach te. midder-nacht ouer-
mids die ghebuert ons heren ende in enen reghen

des doe + pleggermen inden conuentionen tefinghen die
 metten ter midde-nacht. dat ier-ste iaci- daer dat
 scaudelaer- wert in begommen heeft driehondert en
 vueentstich daghe les vren acht momenten min
 dat ander- iaci- na scaudelaer heeft ~~des~~ driehon-
 dert vueentstich daghe ende les vren acht momenten
 min. dat derde iaci- na dat scaudelaer heeft driehon-
 dert vueentstich daghe les vren acht momenten
 min. En dan heeft dat vierde iaci- driehondert les en
 tstich iaci- en tveen derich momenten en die les
 en viftichste dach is sente machijs dach die julius ce-
 sar- scete in den sceten daghe voer- den begymtel des
 heeren en dat is daer- om want die dach wert ver-
 gader- miten les vren die comen binnen dien vier-
 iaren bouen dat gheral vanden helen daghen of want
 die zul maent heeft min daghe dan die ander- maende
 of want die zul maent is die leste maent onder- den
 gheral der- maenden dat julius cesar- scete. In diere
 maent heeft die maen derich daghe alle scaudelaer- is
 die meert was die vierde maent daer- god in laep
 hemel eerrike ende die sonne welc sonne binnen vier-
 iaren mit les vren cesar- wint in huieren om-
 ganc enen dach ende die sonne wint in dat scaudel
 iaci- in huieren bouen huieren loep tveenderich mo-
 menten en die maen regader- versament enen dach
 binnen hondert daghen en tveentich daghen binnen
 welken tijt derich scaudelaer- comen welc iaren
 enen dach winnen mit iaci- alle die daghe alle

daghe

iaren

langste is en daer om eest dat sente ians dach baptist
als hij gheboren wert niet en heest sine lengde als
hij plach te hebben en die heilich doe onse he gheboren
wart niet alsoe cort en is als hij plach te hebben. dat
scandeliaci sal beghinnen op sente marthys daghe om
die zalen die voer ghescreuen sijn en dan eest scandel
iaci allmen die minste iaren ons heu deyleu mach
in vier gheleuen elvec daghe werden begrepen in een
re leteren op sente marthys auont in scandeliaci
en sente marthys dach salmen viereu op den anderen
dach ende sente marthys auont verliest huer leter
anderis soudinen sente marthys dach elvec viereu
in enen iaci. oerthe waer dat zake datmen scandeliaci
niet en hieldt soe soude comen heilich binn
driehondert en vier enderlelich iaren in alsoe langhen
daghen als nu doemt onser vroullen dach verholen
en waer dat zake datmen dat scandeliaci niet en
hieldt soe soude noch meer ons onmogelicheyt comen
als datmen viereu soude heilich in alsoe langhen da
ghen als men nu viert sente ians dach themidag om
en dat soude ghescreuen in seuen hondert iaren ende
achte enderlelich iaren.

9) **M**erthe dat die gronc der manen niet anderis en
is dan een aetringhe eens daghes vander be
manen op datmen weder beghinnen sal wanneer sij
cursact of dat sij prijm is en sij verdule huer ghe
tal daer men bij behent wanneer sij prijm is in
neghentien iaren want als sij op neghentien prijm

soe prijm sij dat naeste iare

43

Soe prijnt sij dat naeste iaer weder op een ende sijn
der lunghe doet sij enen spront van enen daghe in die
heymaent als sij prijnt op neghentien dat men aldus
prijuen mach In den gherael van neghentien iaeren sijn
tweehondert en vijfende der tich nye manen. Waar daer
en binnen comen twaelf ghemene iaeren daer elc iaer
af heeft twaelf nye manen en seuen ander iaeren
daer elc iaer af heeft der tien ny maende. Aldus soe
comen in die twaelf ghemene iaeren daer in elcken
iaer in comen twaelf nymanen. hondert en vierende
veertich nymanen en in die seuen ander iaeren daer
in elcken iaer in comen der tien nymanen comen een
en neghentich nymanen en dese eenentwenghentich wor
den hondert en vier en veertich maken tweehondert
en vuecender tich nymanen die comen in neghentien
iaeren. oec in elcken nymanen ghebreken vier mo
menten en twaelfte deel van eenre momente ende
seuen en veertichste deel van eenre vueren na de
merchinghe der ouder meyster vander rehentighe
Ende dese vier momenten tegader ghelomt in twee
hondert en vuecender tich nymanen maken neghen
hondert ende veertich momenten en die tegader ghe
comt maken driecitwintich vren en een half vren
en tweehondert waer en vuecender tich waer seuen
en veertichste deel van eenre vueren maken vuec
aen en dan noch tweehondert en vuecender tich vn
aen maken tweehondert en veertich vueren ende
dese tegader ghelomt maken twintich momenten

Want elck vanden maken een momente en
sin elckich waer elck vanden en de doemen
van dese elckich momente wt die elckich vanden
en een half vte. Soe maket ene dach wt want elck
nich moment maken een half vte en vier elck
nich vten maken een natuu-ken dach. en aldus soe
wert dese dach vergader in neghentien iaren en
aldus soe werden die nymanen melken reynen ghel
lyck gert na her dach en na sente jans dach bap
tut themidzomer soe wert vergader een dach bren
nen hondert en elckich iaren van acht momenten
ende dat is die alre langste dach wt ider. Want
die want die sonne en van huren loep niet omghe
gden noch volgen binnen enen iari. huer en ghebor
ken in enen iari. acht momenten. ende dese acht
momente ~~rega~~ sidens regader ghelome binnen hant
dert en elckich iaren maken enen dach. En hier
om esst dat die sonne traet in elken reynen dach
dach daghe tien vten en een half vte. elckich
deel van eenre vten nu. Doe onse he ghebor en
wert op den hui dach doe waekt die alre conste
dach wt ider. en die alre langste nacht. En doe
sente iohan baput ghebor en wert themidzomer
doe woelt die alre langste dach wt ider. en die alre
conste nacht. Daci na na hondert iaren en elck
nich iaren was her saouor die alre conste dach en
sente iohans saouor baput die langste dach. alsoe
dat na dat onse he ghebor en wert en sente iohan bij

hondert en vijf waerf Almirich iaer. Soe was die vijfte
 dach voer. hū-stach die alre cor-ke dach en die vijfte
 dach voer. sente iohans dach die alre langste dach
 en iaer. na vijfhondert en vijfwarf Almirich iaer
 Soe was die tiende dach in voer. hū-stach die alre
 cor-ke dach en die tiende dach voer. sente iohans dach
 die alre langste dach en die maect tegader. Albaele
 hondert iaer. die begripen tien iaer. Nu als reholma
 hen den elften dach soe sijn voer-leden hondert iaer. Want
die boec waerf ghemaeect mit iaer. ons heu dufent
driehondert van brueder thomas als voer-lareuen is
 vanden begintsel en aldus soe ghebrac die vanden elfte
 dach Almirich iaer. mer. nu is tghetal vanden elften
 dach en meci. ver-ble. **Mer** voert dat van die-re tijt
 dat adam ghestepen wert tot die-re tijt we die
 onse he geboren wert waren vijfdulcent iaer en
 Albeehondert iaer. een iaer. min. **Mer** wert dat
 ptholomeus ende alfraganus legghen dat vanden
 vanden daghe we god die werelt laep in welchey vanden
 dach god die planeten laep en setterle in huere
 stat liden dulleent eer. **ly** weder. comen totter. seluer.
 stat les en dertich dulcent iaer en dan wamen sulc
 meylter. dat die werelt vergaen sal. Nu want
 voert dat Albaele dulcent ~~daghe~~ iaer. die vinnen
 hondert daghe en les dulcent iaer. die vinnen vijf
 tich daghe en ~~driehondert en tachtentich~~ daghe vinnē
~~mer~~ daghe en nu en Albe dulcent en vierhondert
 iaer. vinnen Almirich daghe en hondert iaer. en

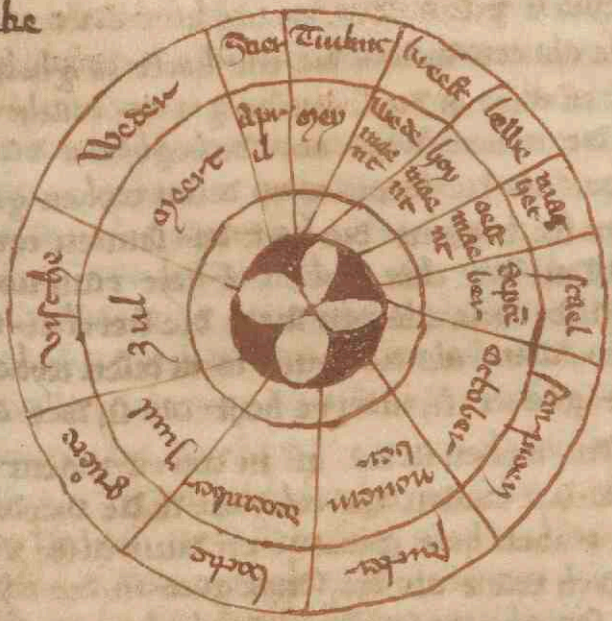
Nota

tachtentich Winnen ander haluen dach ende nu sint
dat onse he gheboeren wart sijn gheuonnen elf daghe
als voer-saruen is maect tegader hondert en elue
en tachtentich daghe en enen haluen dach en dat maect
een half iaer. En aldus soe soude comen by dat die
werelt alsoe langhe soude dat brinnen ouer-tvunrich
dulent iaer en en des hondert iaer en ho-dach soude
wesen die alre langste dach en sinte ianus dach bapst
die alre cortste dach En aldus machmen vinden alle
die iaer en die daghe die wer-leden sijn. mer- doe onse
he gheboeren wart was die nacht alre langste en die
dach alre cortste ouer-tvunrich dat alle die werelt wart
ghegheuen den vrienden goeds en die helle werlt ghe-
gheuen den vanden goeds. mer- die langste nacht soude
werde gheort ouer-tvunrich dat die vriende goeds soude
werden ver-loest vander-hellen en dese cortste dach
soude werden ver-lengt want die ewighe blijscap gods
die sijn vriende langhe begheert hadden was hem toe
comen. Ihesus xpiustus woude gheboeren werden des
sonendaghes nachts want hy op ver-riken woude op
den sonendach ende volcomeliken weder-maken den bre-
de tuschen gode sijnen vader en den mensche. Die sonne
is ghemaect na huerre natuu-licheit acht van vier-
elementen en soude langhe heeft si macht vanden ele-
ment des vuers en der-lichten en daer-om gheuer-
ty van huer-heyte en daer-heit. Welc herte dat comt
van huerre natuu-licheit vier-inghe want si oedelhe-
gaet teghen su-mament ende bij der-sonnen en is en

gheen heytte anders dan dat sij heytte gheuet ouer-
 mids dat sij altoes in rui-mghen is en nemmer-meer-
 sal en traet. Wanneer die sonne is onder de aer-tribe
 doe en gheeft sij en gheen heyt op die aer-tribe mei-
 bouen wat aer-tribe dat sij is daer gheeft sij heyt
 die sonne en ander planeten sijn ghemaect na huerre
 natuu-likes-kracht vanden vier- elementen en van
 huerre natuu-likes-kracht storten sij macht in den
 vier- elementen en in den creaturen. Die sonne en
 mach niet der-uen der- manen. Want wanneer die
 sonne ouer-mids huer- lopen ver-heytt dese neder-
 dinghe in aer-tribe doe in nemen sij weder een ver-
 lichtinghe der- conde van opdemabinghe der- manen
 die mane wert verlicht vander- sonnen want die
 mane is in huer- seluen doncker ghelijc als een spie-
 ghel in duuster-heyte selue by hem seluen niet en sijnt
 en segget dat die sonne acht-terf meerre is dan
 die eerde. Vier- deel des daghes werden gheheytten
 vier- peerde der- sonnen. dat ierste peert heyt eous
 en mit dien peerde wert die sonne ghetoghen tot
 der- derden vren vanden daghe en sijnt roet telbe-
 sen. dat ander- peert heyt pyrous en mit dien peerde
 wert die sonne ghetoghen tot den middaghe toe en
 dan is die sonne in hueren clae-ken sijn. dat derde
 peert heyt lampas daer- die sonne mede ghetoghen
 wert in den middaghe. en dan gheuet die sonne huer-
 meeste heyt. dat vierde peert heyt philogeus ende
 daer- mede word die sonne ghetoghen weter- vesprijc

ende dan is die sonne gheerne bleec. Nu Aldi weren
dat elck teyken sijn aen den hemel. dat ier-
te teyken dat heyt canci- en warmeci- die sonne
huere loep doet in canci- soe gaet die sonne
altes waert dat is teverstaen dat sij dan
weder- neder- gaet toeten wijer waert. want
canci- in eenre bedudenisse bedudet een
te lreest die altes altes waert gaet. dat ander
teyken heyt loe dat wael beduut in duutche
een lreest want ghelijc als die lreest & een
heer is bouen allen den ren mit vier-voeten
en sterker is altes is die sonne van alre
sterker- naturen in allen den iaci- wan-
neci- sij gaet in dit teyken loe. dat derde
teyken heyt virgo en beduut in duutche
een ionc-vrouwe want ghelijc als een
ionc-vrouwe ondrachtich is altes is die
sonne alre ondrachtiche van alle die iaci-
als sij gaet in dit teyken virgo. dat vierde
teyken heyt libra en beduut altes vele
in duutche als een ghelichte want die
sonne wert ghebeweghen in dit teyken
libra dat is teverstaen warmeci- die sonne
gaet in dit teyken libra en sij coent
in dat vijfte teyken soe sijn die dach ende
die nacht euen lanc. dat vijfte teyken
heyt scorpio en is altes vele telegghen
in duutche als een scorpioen dat ene
scorpioen ster- heuet ende warmeci- dat wil
en werch gaen soe ster- gheerne mit
sijn ster- altes gheest die sonne
gheerne inden beghinzel ster- heyt en
zuetheyt des waders en mit eynde
ster- phere des waders warmeci- sij
gaet in dit teyken scorpio. dat ses-
te teyken heyt scorpio sagittarius en
duut altes vele in

Duerste als een scutten- Want ghelijc als die scutten-
 plegghet veltieten mit bouren en mit pijlen alsoe ple-
 ghet die sonne gheen te schieten mit snee in aertriken
 Wannec die sonne gaet in die teyken sagittarius ende
 die vierde dach en die sonne gaet wt desen teyken doe is
 die dach alre conde en die nacht alre langste in die
 aertrike

dat seunde teyken heyt capricornus en beduut in
 duerste een boc want als een boc hem plegghet op te
 vreten aen den boemen om die groene loeueven en op
 die berghe teclommen om dat graetheu alsoe climmet
 die sonne op neghen den zoemei- Wannec sy gaet in
 die teyken capricornus dat achte teyken heyt aquarius

en duurt alsoe vele als water-en en becoyhent een waer-
nghe maent Want als die sonne is in die teyken aqua-
rius soe pleghet gheerne vele ter egghenen. Dat negh-
de teyken heyt piscas en duurt alsoe vele als een visch
Want ghelijc als een vische wil welen in den water-
alsoe is die maent waterich ~~als~~ als die sonne gaet
in die teyken piscas. Dat vyende heyt aries en duurt
alsoe vele als een wede- die int hoelt is ghelyc-
en aert en alsoe is die sonne in groter- macht als si
gaet in die teyken aries. soe soe begheert die wede-
die weyden als die sonne in desen teyken gaet
Want dan soe beghint die heyt der- sonnen temeerre
en telbaffen. Dat elste teyken is heyt tau-us ende
beduurt alsoe vele als een stei- die stercker is dan
die wede- Want als die sonne is in desen teyken tau-
soe heeft gheuet si meere heyt dan si doet als si
gaet in den teyken aries. en in diere maent ple-
ghet men den beesten wt teleyden in die weyden. Dat
twaelfte teyken heyt gemini en duurt alsoe vele als
tbruoudich want als die sonne gaet in die teyken
Gemini soe gheuet si tbruoudighe heyt meer- dan
si behoert en die vierde dach voer- dat die sonne gaet
wt desen teyken is die langste dach van allen den
iaer- en die nacht alre kortste. Wantmeer die son-
is in die alre hoghste stat van desen teyken gemini
soe is die maen in dat alre leggheste deel van desen
teyken sagitar-us. en wantmeer die sonne neder-
gaet in den teyken cancris soe gat die maen opflaen

inden teyken dat heyt capcor-nus. Wanneer die son
 neder-waert clint in den teyken dat heyt leo soe clint
 die maen optwaert inden teyken dat heyt aquarius
 Wanneer die sonne neder-waert clint in den teyken
 dat heyt vugo soe clint die maen op in den teyken dat
 heyt pilas. als die sonne neder-clint in den teyken dat
 heyt libra soe clint die maen optwaert inden teyken
 dat heyt aries. als die sonne neder-waert gaet in den
 teyken dat heyt scor-pio soe gaet die maen optwaert
 inden teyken dat heyt taur-us. als die sonne neder-waert
 gaet in den teyken dat heyt sagittarius soe gaet die
 maen optwaert in den teyken dat heyt gemin en dan
 eest solsticiū dat beduut dat die sonne noch optwaert
 noch neder-waert en gaet en die ghesact in den elften
 dach voer her-trach dat die alre cor-este dach is en die
 alre langste nacht van allen den iaci en is die vierde
 dach voer dat die sonne gaet wt den teyken dat heyt
 sagittarius. In den elften dach voer sente ians dach
 baptiste soe eest oec solsticiū dat is weder-staen dat die
 sonne noch optwaert noch neder-waert en gaet ende
 dan eest die langste dach en die cor-este nacht van allen
 den iaci en is die vierde dach voer dat die sonne gaet
 weder teyken dat heyt gemin. Wanneer die sonne
 weder-opgaet in den teyken dat heyt capcor-nus soe
 gaet die maen weder-neder-waert in den teyken dat
 heyt cancer. als die sonne opgaet in den teyken dat
 heyt aquarius soe gaet die maen neder-waert in den
 teyken dat heyt leo. als die sonne optwaert clint in

den teyken dat heyt pilas soe clint die maen neder
 waert in den teyken dat heyt virgo. Als die sonne
 opclint in den teyken dat heyt aries soe gaect die
 maen neder-waert in dat teyken dat heyt libra. Als
 die sonne opclint in den teyken dat heyt tau-us soe
 gaect die maen neder-waert in dat teyken dat heyt scor-
 pio. Als die sonne staet in den ouer-sten graec te van
 den teyken dat heyt gemin soe staet die maen in
 dat leggeste deel vanden teyken dat heyt sagittarius
 en dan eest solsticiū dat duur dat die sonne noch op
 waert noch neder-waert en gaect. Saturnus die pla-
 neet heest sinen loep in elkeen teyken diemen noemt
 capricornus en aquarius. Jupiter die planeet heest
 sinen loep in elkeen teyken diemen noemt pilas en
 sagittarius. Mars die planeet doet sinen loep in elkes
 teyken diemen noemt aries en scor-pio. Venus die
 planeet doet hūeren loep in elkeen teyken diemen
 noemt tau-us en libra. Mercurius die planeet doet
 hūeren loep in elkeen teyken diemen noemt gemin
 en virgo. Die maen doet hūeren loep in enē teyken
 dat men noemt cancer. Die sonne doet hūeren loep in
 enē teyken dat men noemt leo.

Die seuen planeteren gaen in seuen ar-hel wt den
 westen int oest rieghen dat firmament ende
 weder-staen den firmament want firmament
 gaect oest-rieghen wt den oesten totten westen rieghen
 dese voer-seydē seuen ar-hel en raec die selue seuen
 ar-hel en int sijnre tracht en haestaghe loep

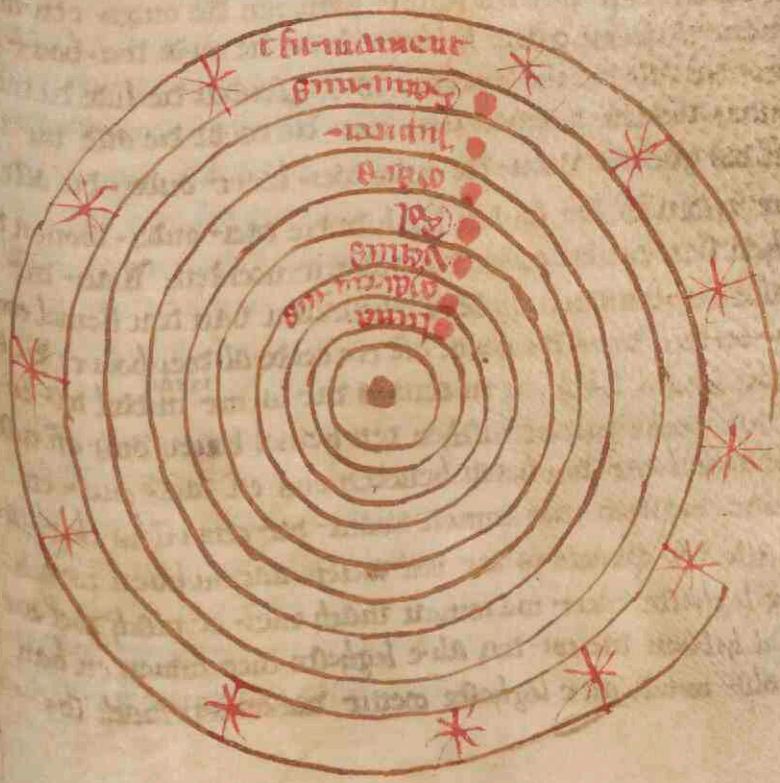
De weder-trecker die seuen planeten van huer en om-
 gheuen loep. En en had god niet dese seuen planeten
 gheset neghen firmament die firmament ver-
 draghen in sinen loep dat firmament soude mit sine
 haestighen loep alde vercorren dach en nacht dat
 men niet en soude können ghebynden die seuen dien
 des daghes alsoe dat die werelt ver gaen soude. Mer
 om heeft god die seuen planeten gheset neghen dat
 firmament op dat firmament daer bij werde
 verdraghet in sinen omganc. Die seuen planeten
 die daer gaen in seuen ar-hel neghen den achtenden
 ar-hel en raect den achtenden ar-hel en die achtende
 ar-hel gaet neghen die seuen ar-hel. We den oesten en
 raect die seuen ar-hel gheleijc als seuen vlaghen die
 se weder-staen ene raede dat omganc. Dese seuen vlie-
 ghen moghen hen pmen weder-staen den raede dat
 omganc noch can wer dat dat mit sijn e gheselc
 die seuen vlieghe mit hem omganc en als langhe
 gaet dat dat om tot die vlieghe weder-comen tot
 huer e yer-ster star. Dat dat leyt gheleijc om die seue
 vlieghe mit niet gheleijc en comen die vlieghe
 weder in huer e yer-ster star. Abant huer-ganghe
 sijn angheleijc. Die weder-sta vlieghe die cruyt mit
 midden des raeds als inden naere gaet een om
 die ander vlieghe die cruyt bouen huer mit leghele
 vander speke want die yer-ste vlieghe heeft den con-
 ten wech bij der alre leghele vlieghe die cruyt in
 den naere wort ons beteyne die maen die een om

gaet een marcurius die bouen die maen gaet want
huere wech is engher en lijn gaet om huere en hel
in leuen en elvintich daghen en acht vren bij de
vlieghe die gaet bouen der verder vlieghe en ariup
mit legghelste vander spele wort ons betyhent marcurius
die ouer mids wijcheyt huere wegges omgaet huere
en hel binnen twee maenden. Die derde vlie-
ghe die daer bouen ariup oec den die spele die en han
niet en ander niet ghelyc weder comen in huere wech
want huere wech is wider en also is venus die bij de
derde vlieghe betyhent is ouer mids huere wider
wech en han lij niet ghelyc comen mit marcurius tot
huere pas. Vier lij gaet om binnen tien maenden. Die
vierde vlieghe die daer noch bouen ariup den die spele
en han niet ghelyc tot huere passe comen mit de
derden die daer onder ariup want huere wech is wi-
der en also en han die sonne die daer betyhent wort
bij de vierde vlieghe niet ghelyc mit venus comen
tot huere pas die onder huere gaet want die sonne
gaet in den wider en wech en daer om gaet die sonne
om huere pas binnen ene daer en acht vren acht
momenten min. En venus om dat lij den engheren
wech gaet heyt lij lucifer en vespere. Des morgheus
lucifer en des auonts vespere. lucifer beduut die
morgheus terre en vespere die auont terre. Die
vijfte vlieghe die daer ariup bouen die vierde vlie-
ghe die en mach niet ghelyc ariupen tot huere pas
mit de vierde vlieghe die daer onder ariup

want die vijfde vlieghe cruyt enē wideren ganc. ende
 alsoe en mach mars die bereyheit wert by der vijfde-
 vlieghe niet ghelijc om comen tot hueren pas mitte-
 comen die leghe- hueren ganc gaet ouer-mids der
 mars den wideren wech gaet en daer om gaet mars
 om sinen pas binnen twee iaren. Die sesste vlieghe
 die noch daer bouen cruyt want sij den wideren wech
 heeft en han niet ghelijc comen tot hueren pas mitte-
 vijfde- die daer onder cruyt. En alsoe en han iupiter
 die bereyheit wert by der sesste- vlieghe niet ghelijc
 ghecomen tot hueren pas mit mars die leghe- gaet
 mer- **S** omgaet sinen pas in twee iaren. Die seuende
 vlieghe die mit alre hoghste vanden rade cruyt als den
 die vlieghe die en han niet ouer-mids hueren wideren wech
 ghelijc omgaen hueren passe mitte- sesste- vlieghe die
 leghe- cruyt. Alsoe en mach saturnus niet omgaen
 sinen pas mit iupiter- mer- saturnus omgaet sinen
 passe binnen dertich iaren en enē haluen ier. Die
 seuen planeten hebben sonderlinghe bracht in den seuen
 daghen vander- weken alsoe dat een yghelike planeet in eenre vren
 enē dach vanden seuen daghen sonderlinghe macht heeft
 voer- die ander- planeet **T** op der vierde- vren vanden
 sonnēdaghe soe heeft die sonne sonderlinghe macht
 voer- die ander- planeten en dan voer des daghes en
 des nachtes soe hebben die ander- planeten macht. Die
 maen regneert sonderlinghe in der vierde- vren des
 maandaghes en dan voer des daghes en des nachtes
 regneren die ander- planeten. Mars regneert sonder-

linghe in die yestte vren vanden dincdaghe en dan
voert des daghes en des nachts regneren die ander-
planeten. **J**er-a-u-nis regneert sunder-linghen in die
yestte vren vanden woensdaghe en dan voert des da-
ghes en des nachts regneren die ander- planeten. **J**e-
piter regneert sunder-linghen in der yestten vren
vanden donnedaghe en dan voert des daghes en des
nachts regneren die ander- planeten. **V**enus regneert
sunder-linghen in die iestte vren vanden vridaghe en
dan voert regneren dies daghes en dies nachts die
ander- planeten. **S**aturnus regneert sunder-linghe
in der iestten vren vanden saterdaghe en dan voert
dies daghes en dies nachts regneren die ander- plane-
ten. by den seuen planeten werden ons bereyhent die
seuen vren vanden daghe. en by den seuen planeten
werden ons oec bereyhent die seuen daghe vander-
weken. En een yghelike vanden seuen planeten heeft
onse he god ghegheuen een sunder-linghe natuurlike
macht. Want die sonne is gheuende en die maen is
nemende en ouerfrende. **W**atmeec die seuen planeten
gaen in den seluen pas daer sij in ghynghen doe onse
he gheboren wart. Soe heeft een yghelike vanden
planeten sunder-linghe oerthe bracht. **S**aturnus
is die ouerste planete. en heeft sunder-linghe bracht
mit vierentwintichste deel vanden daghe en vander-
nacht als in eenre vren vanden naauw-liken daghe
En waer dat sake dat een kijnt vande gheboren in
dierre vren als saturnus sunder-linghe bracht

heest en Saturnus in den seluen pas waer daer hij in
 was doe onse he gheboeren waer dat hijne soude boue
 allen sinen gheclacht gaen in rieheyden en in machte
 ouermits die sinderlinghe bracht die Saturnus dan
 hebben soude als die meyster van astronomien segghe
 die tijt is gheble in der lengde mei. A is onghelike
 in dogheden en goetheyde als onse he tughet in der
 ewangelien daer hij segget. et sijn elvaelf vren des
 daghes doe wie wandert in den daghe die en stoet hem
 niet mei. doe wie wandert in der nacht die stoet
 hem lichteliken.

Nu maect voert dat in midden den tioen Aju tvee alle
daer dat firmament in omgaet en die een alle heet po
baeticus in latijn en is mit noerden en die ander alle
heet poliancavicus en is mit zuden die lude die wonen
onder die alle die is mit zuden en moghen niet zien die
alle die mit noerden is ouer mids dat die eerde recht tusschen
tusschen hanghet en die lude die wonen onder die alle
mit noerden en moghen niet sien die alle mit zuden want
die eerde daer recht tusschen hangt. Alsoe als die volghen
vanden rade hebben eenen vnderen omganc van die alle
heeft alsoe hebben alle die sterren des firmaments eenen
vnderen loep dan die ander planeten die onder firmament
hieren ganc hebben. Want die eerde doet boert onder
die alle die mit noerden is soe soude die lude die daer
onder wonen moghen sien doe die eerde die alle mit zuden
en des gheleijcs want die eerde doet boert onder die alle die
mit zuden is soe soude die lude die daer onder wonen mo
ghen sien doe die eerde die alle mit noerden. Want dat
zalic dat een steen quadem gheuallen van den hemel toe
ter eerde doet die eerde en die eerde al doet boert die steen
soude bliuen hanghen in centri soe dat is mit ^{recht} middel der eerde
of mit recht middel tusschen den hemel bouen ons en tusschen
den hemel dat wij herten beneden ons en daer ouer en
macht die steen niet comen want dat centri is tlegheste
en alle dat zwac is dat wil wesen natuu-lijken toeten
alre legheste daer toe comen mach mer er mach wel een
lertel hebben dat toe den alre legheste niet comen en hou
en alst toeten alre legheste comen dat comen mach soe

bluuet daer ~~daer~~
en die

bliuet daer. Die seuen en die helle seghet men dat alre le
 ghelte is. Die seuen planeten gaen in die elwael teyken
 en die elwael teyken gaen in huieren cubel en die cubel is
 alre naeste den fir-mament. Die seuen planeten gaen in
 seuen cubel teyken dat fir-mament en raechen dat fir-
 mament en vander-ruer-ingen der seuen planeten en
 des fir-maments soe wert een sonder-linghe zuete gheluu
 en soe wat lude of dier dat gheluu hoerden die souden
 doef werden ende steruen. Voert weet dat vander-beric
 inghe des fir-maments der seuen planeten en der vier-
 elementen die wijnde comen die welen hebben want sij come
 van dinghen die welen hebben en wat dat coemt van din
 ghen die welen hebben dat heest welen. Die deel des tey-
 lens dat heyt gemin in latijn in duutsche elwael sijn
 in die aertrike en wart gheset bouen ons en dat vierde
 deel is onder-deerde mit ander-aertrike. Die deel des tey-
 lens dat heyt sagutarius in latijn. stuctor in duutsche sijn
 mit aertrike dat wy heyten beneden ons en vierde deel
 is hier in die aertrike en warmes. die sonne gaet in sagu-
 tario soe is in die ander-aertrike soemer en in die aer-
 trike wijntes en als die sonne gaet in gemin soe cest
 in die aertrike zoemer en mit ander-aertrike wijntes
 warmes. die sonne opelijnt in gemin en mensle yerte
 sien mach en als sij neder-chijnt in gemin en mensle leste
 sien mach soe is die sonne effen ghelyc van ons en dat is
 ouer-mids voutheyt der eerden. Als die sonne opelijnt
 in sagutario en mensle ierte zien mach en als sij weder-
 neder-chijnt in sagutario en mensle leste sien mach soe

is die sonne eften ghehe van ons en dat is ouer-mids
vanheyt der eerden. In den Wijmer als die nacht alre
langste is soe is die sonne alre verste van ons ende
Wannec die sonne is in gemen ende die dach alre
langste is soe is die sonne ons alre naest. Die zoemer
coemt ons ouer-mids dat die sonne optime en die
Wijnter coemt ouer-mids dat die sonne nedertime
Zemich is die rechte ganc vanden fir-mament totter
eerden. In den zoemer als die dach alre langste is soe
is die sonne alre naeste onsen zemich. En inden Wijnter
als die dach alre cortste is soe is die sonne alre verste
onsen zemich. Ptholomeus en almaganus segghen dat
ses teyken opboert gaen en ses teyken gaen neder
waert. Die dach heeft elwaelf vren en die nacht heeft
elwaelf vren beyde in den Wijnter en in den zoemer
Want in den zoemer soe heeft die dach langhe vren en
die nacht heeft corte vren mer in den Wijnter heeft
die nacht langhe vren en die dach corte vren. Die
sterren sijn gheset en gheueel den fir-mament des
hemels en gaen na hueren natuurliken loop mer den
fir-mament en alle die clac-hete die de sterren hebben
outfaen sijn vander sonnen. Vander eerden totter
manen sijn hondert duzent milen negghen duzent
milen seuenendertich milen en een halue mile. Van
der eerden tot marcurus sijn elvehondert duzent
milen acht duzent milen vijfhondert milen en elve
enbeertich milen. Vander eerden tot venus sijn vijf
hondert duzent milen vijfhondert milen en elve en

52
10

veertich milen. Vander eerden totten sonnen sijn les
en dertich hondert dulent milen en veertich dulent
milen. Vander eerden tot iupiter sijn tsestich hondert
dulent milen en seuen en veertich dulent milen. Van
der eerden tot saturnus sijn vierhondert waer hon
dert dulent milen vier en tsestich milen dulent
milen. Alshondert milen en vijftich milen. Van
der eerden totten firmament daer die sterren in
wesen sijn vijfhondertich hondert waer dulent mi
len en dreeu vijftich waer hondert dulent milen
en hondertich waer en drie en tseuentich waer
dulent milen en vijfhondert milen. Die minste
sterre diemen sien mach mit firmament is meere
dan alle die eerde. mer sij sijnt cleyn ouer uits
huerre hoecheyt. Nu mer dat vijf voet maken
enen stede en hondert en vijfen en tseuentic stede
maken een stadij en in astronomien acht stadien
maken een mile. mer in der groette maken tsechen
stadien een leuc dat mach beduden tse milen. Soe
wie dat meten sal dese milen dat sal welen een
viesloet man en sal welen dreeuendertich ider out
en soe sal hy volmaect welen. als ptholomeus ende
altagamus segghen. alsoe out was cristus wehy om
onsen teer wille leet sijn passie. op des heylighen
crucis auont dies daghes en dies nachtes als die sonne
gaet wt den teyben dat heyt vango. soe sijn die dach
en die nacht euen lanc en die dach is na den alre
langsten dach der ien weken en die nacht is na den

alre cortsten nacht dertien weken en is voer den alre
langsten nacht dertien weken. Die derde dach en die der
de nacht voer sente gheerderen dach in moer sijn euen
lant en euen cort en die dach is na den alren cortsten
dach dertien weken en die nacht is na den alren langst
ten nacht dertien weken en die nacht is voer den alre
cortsten nacht dertien weken. God heeft ghescepen
alre groet licht als dat meere en dat minre. Dat
meere is die sonne die verlicht den dach. Dat minre
is die maen die verlicht der duisterheyt der nacht.
Die sonne gaet om huere en ael binnen acht en vint
tich iaren en dan beghint ^{men} de sonne weder in een ier
tert te rebenen. En die maen gaet om huere en ael
binnen neghentien iaren en dan beghint men weder
in enen ier te rebenen. Na ons heu ihu xprist ghe
boert dusent twee hondert en vier ender achtentich
iari was verblt die omganc der planeren die men
heyt saturnus en dan voert binnen eenen der richte
halue iari was elce verblt saturnus omganc.
Saturnus sal ierst sinen omganc verbutten en den
sal hij staen inden teyhen dat heyt capricornus. In
den vijftienden dach voer dat die maent van aprile
in gaet soe elijnt die sonne op inden teyhen dat
heyt aries en dat is die achtende dach voer onser
vrouwen dach verholen annuatiō. En inden vijf
tenden dach voer dat die maent van mey in gaet
soe elijnt die sonne inden teyhen heyt saturnus en dat
is die seueden dach voer sente ieris dach. Juden

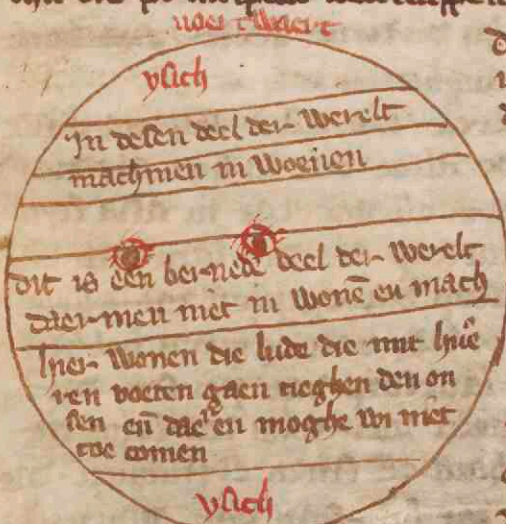
vijftienden dach voer- dat die wedemaent ingaet soe
 climt die sonne in den teyhen dat men heyt gemini
 en dat is die selste dach na sente Sei-uacs dach. Jē
 in den vijftienden dach voer- dat die hoymaent in gaet
 soe climt die sonne weder- neder- in den teyhen datmē
 heyt cancer- en dat is die achtende dach voer- sente
 ians dach baptiste themidzoemer. In den vijftienden
 dach voer- dat ~~soe~~ die oestmaent in gaet soe climt
 die sonne neder- in den teyhen dat heyt leo en dat is
 die achtende dach voer- sente iacobs dach. In den vijf-
 tienden daghe voer- dat die maent die naest der
 oestmaent coemt ingaet die men in latijn heyt
 september- soe climt die sonne neder- in den teyhen
 dat heyt virgo en dat is die vierde dach na onser-
 vrouwen dach themdoest. Jē in den vijftienden dach
 voer- dat die maent daer naest diemen in latijn heyt
 october- soe climt die sonne neder- in den teyhen dat
 heyt libra en dat is op sente ~~lamberts~~ ~~da~~ lambrechts
 dach. Jē in den vijftienden dach voer- dat die maent
 daer naest diemen in latijn heyt nouember- ingaet
 soe climt die sonne neder- in den teyhen dat heyt scri-
 pio en op dien dach soe eest sente lucas dach ewange-
 list. Jē in den vijftienden dach voer- dat die maent
 daer naest diemen in latijn heyt december- ingaet
 soe climt die sonne neder- in den teyhen datmen heyt
 sagittarius en dat is die seuende dach na sente
 martijns dach in den winter. Jē in den vijftienden
 dach voer- dat die maent daer naest diemē iuul heyt

ngaet soe gaet die sonne wt den teyken dat heyt sagit
tai-us en elint op in den teyken heyt capri-or-us en
dat is die achtende dach voci- her-stach Juden vijftien
den dach voci- dat die zul in gaet elint die sonne op
in den teyken dat aquari-us heyt en dat is die achteen
de dach voci- sente pouwels dach Conuei-lio Juden
vijftenden dach voci- dat die meet ingaet soe elint
die sonne op inden teyken dat pilas heyt en dat is die
achtende dach voci- sente petrus dach inden leuten. die
reghen en die wijnde ghestien min en zeldene inden
zoemer dan inden wijnter- ouer-mids dat die sonne
dan opelint en die maen neder-waert elint welc
inden is een moeder- der- water. Ende dat in een
weke min wayt en min reghent dan in eenre ander
weken dat ouer- ouer-mids die natuur- der- planeten
die sij hebben van goede huereu soepen. Want na-
tuur- der- eenre planeten is droeghe en der- ander-
natuur- is voch viche en dat ons soe niet dat
weder- wesen na der- natuur- der- planeten en dat
sal sij alsoe langhe als god wil. God is een soepen-
alre- naturen en die naturen en werken niet an-
ders dan ouer-mids gods machte. ojer- reghens en
meer- wijnter ghestiet inden wijnter- dan inden zo-
mer- ouer-mids dat die sonne neder-elint en die maen
opelint die een moeder- is der- water. Juden zoemer-
als die dach alre langste is onari- iyt middach soe is die
sonne ons alre naeste. mei- inden wijnter- als die
nacht alre langste is onari- iyt middach- nacht soe is

die come ons ake ver-ke. God heeft di-natu- en
 beuolen dat sy natu-urlike wercken sal. Sule
 meyster- segghen dat der hemel vier- sijn. die hemel
 die ons naeste is is tutschen der- manen en der- eerden
 en in desen hemel segghet men dat is dome ijs ha-
 ghel snee wijnt reghen en die wolken. die ande-
 hemel is tutschen der- manen en den fir- mament. Aen
 den fir- mament staen alle die ster- ren. onder den
 fir- mament sijn die seuen planeten ghelot in huc
 ren cir- hel. die derde hemel is ghelijc den cristalle
 en sulc meyster- segghen dat is een water-ich hemel
 en sulc meyster- segghen dat is een hemel oft- ys
 waer. die vierde hemel is een iustelike hemel en
 mach wesen hemmich-ijc daer- die ghelounghe zielen
 en die vriende gods in rusten. God gheeft een yghe
 like sijn loen na dat hy verdient- heeft. God heeft
 menighe- hande woninghe. *o o o o o o o o o o*

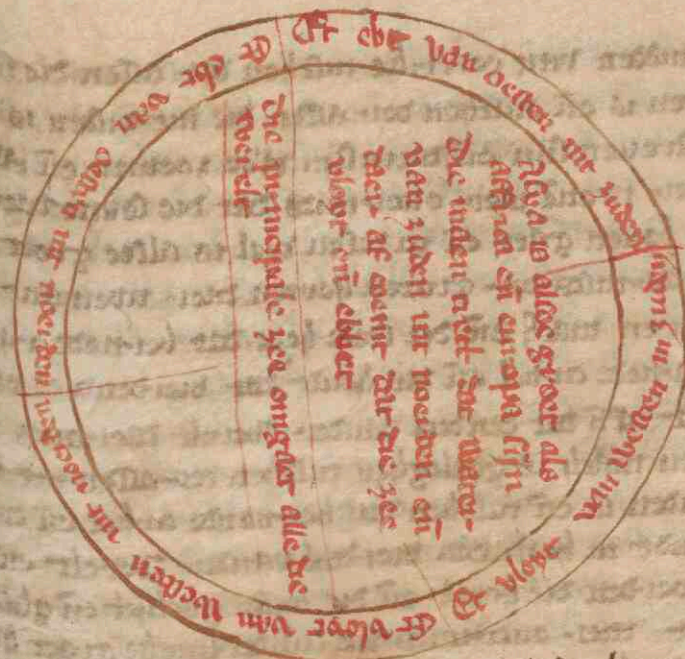
Die sijn deel der- werelt. als alia. Europa Ende
 aff-ica. alia houde alsoe vele in heu als die
 twe ander- den. mer- en wir dat in alia sijn
 ses sunder-linghe lant- scap als dat lant- scap van
 nabur-gei. dat lant- scap van egypten dat ~~ghel-~~
 by der- moer- lant die lude van egypten hebben
 zwart- van- we. dat lant- scap van per- ten. dat
 lant- scap van chananen daer- was dat lant- dat
 god ghelouede abraham en sijn en- framen. dat
 lant- scap van meden. dat lant- scap van althien
 daer- babilon ghestimmer- want en is dat- vor- de

van alle algen oec sijn daer- ander- landtscap die toe allen
 toebehoeren en die sijn onder- dese voer-leyde landtscap
 sijn in europa sijn vier- stundelinghe landtscapen dat die
 vor-ste sijn als dat landtscap van grieken dat land-
 scap van ytalien dat landtscap van fr-ancrike en
 dat land van hispanien. Vomen is die ouer-ste stat
 van europa oec sijn daer- ander- landtscap onder- desen
 voer-leyden landtscappen. In in affrica sijn elve pri-
 cipael landtscap. als dat landtscap van den mauren en
 dat landtscap der- moeren en car-tago is die ouer-ste
 stat in alle affrica en dese stat car-tago plach huer- voer-
 maels te setten neghen romen. en er sijn drie stede in
 der- werlt die die meeste sijn en daer- af is car-tago oec
 en dese eluack landtscappen die voer- gheneemt sijn dat
 sijn die principael landtscappen vander- werlt

Zuurtwaert

die seuen planeten beru-
 ren mit natuur-liche- krachten
 die vier- element en daer-
 comen die wijnde af als
 oosten wijnt. Zuiden wijnt
 westen wijnt en noer-
 den wijnt en die ander-
 wijnde die wat hebben
 vanden enen quaer-ter-
 der- werlt en wat
 vanden anderen vier- deel
 en wat- gedeelt in
 xvi deel

Men segghet dat die werelt wert ghedeylt in vijf delen daer die twee deel af woensom sijn en die drie deel sijn onwoensom dat een deel daer men niet in woenen en mach dat is ghelegghen int noerde onder die alle daer- t[er]-mancour in weyndt en heyt in latijn polarticus als voer-straenen is en in desen deel en mach men niet wonen ouermids groet coude die daer- stedeliken is. Het ander- deel daer men niet in wonen en mach is ghelegghen int zuiden onder- die alle daer- t[er]-mancour in weyndt die in latijn heyt polartarcticus als voer-straenen is en in dien deel en mach men oec niet wonen ouermids groete coude die daer- stedeliken is. Dese twee deel begripen in hem een vier-deel van alle der- werelt ende der- de deel daer men niet in woenen en mach is ghelegghen

mit midden van eertrike tuschen der- assen die mit
noerden is en tuschen der- assen die mit zuden is die
voet-straen lijn en daer- lijn twee zoemer- en twee
wijntrei- in ene iaer- ouer- mids dat die sonne daer-
recht bouen gaet en in desen deel is alsoe groet heyt
dat ouer- mids der- groten heyt daer- nyemant in
wonen en mach en die oede heyt dat ber-nede r-ijc se
dat ber-nede ar-hel en dat houdt dat vierdendeel vander
werelt. En dat een deel vander- werelt daer- men in
woenen mach is ghelegghen tuschen der- assen mit die
mit zuden is en tuschen den ber-nede ar-hel en dat
deel houdt in hem een vier-deel vander- werelt ende
daer- werden die heyt en die coudte gheleyt en ghecom
per-eert. twei- ouer- mids die sunder-linghe groet heyt
en sunder-linghe grote coudte soe en mach men in die
een helft vander- werelt niet wonen. dat ander- deel
vander- werelt daer- men in wonen mach is ghelegghen
tuschen der- assen die mit noerden is en tuschen den
ber-nede ar-hel en daer- werden oec die heyt ende
die coudte ghecomper-eert. Wet voert dat men mer-
in tachtende deel vander- werelt wonen mach en
dat ander- vander- werelt is mit water- beuden of
dat is wylt-ue. nochtan segghen ptholomeus en
al- maganus die meyster- van astronomien waren
welc astronomi hem van goede in ghegheuen wirt
segghen dat niet meer- dan tsestende deel vander-
werelt wort beboene vanden luden. Salomon se-
ghet dat men die wysheyt zoeken sal onder- die

Da element sijn vier en vier sijn der leden die pin-
napael sijn als die heilten dat heert die leuen en
die cullen vanden heilten comen die zeuen van der
heilten comen die lucht adere vanden leuen comen die
ander aderen vanden cullen comen dat saet en er is
dierhande doeghet als zielike of dierlike en leuelike
en natuu-like. zielike doeghet is in der heilten leel-
like doeghet is in der heilten en natuu-like doeghet is
in der leuenen. die vier element gheuen den mensche
een wesen als een kijnt ontfacen is doe bluuet dat daer-
bijnt af wordet des daghe als melc en neghen daghe daer-
na bluuet als bloet. dit maken vijftien daghe en dan
daer na binnen elbaelf daghen doe neem dat een cracht
heert en een vasticheyt dit maken tegader seuen en el-
tich daghe en dan binnen neghen daghen daer na beghe-
nen die been telballen dat maect tegader sesendertich
daghe **mer** dat heert dat is dat ierste dat leeft in den
mensche en dat heert neem dat lichaem sien. **W**at der
heilten doe ontfacen alle die ander lede huer beghint
en dan binnen neghen daghen doe werden alle die lede
verlamment en dit maect dan tegader vuen veertich
daghe en in dien daghe doe wert volmaect dat aenloep
des mans en die ziel wart dan daer inghetordt en
dat is op den ses en veertichste dach als aristoteles leert
en heronimus. **mer** op den een en vijftichsten dach doe
wert die maghet ierst volmaect want dat wijf is con-
der dan die man in der natuuen en op den twee ende
vijftichsten dach doe wort god den woue die ziel in die

mensche ghelijc den boem weder-heert. Want die boem die
 recht staet richt sijn telghe op cotten element des vuers
 dat vuer is dat ouerste en dat alre lichtre element. biden
 telghen des boems werden ons bereyken die been des
 menschen. dat element der luchten is alre naest den
 element des vuers. en dat element des vuers is altoes
 beruende en heet en daer om is die lucht oec waerme
 dat element der luchten leghet bij der herten. die natuu-
 der milten is vanden element der eerden. en daer om
 is die miltte swaer. die milt heeft oec van der natu en
 der luchten want die milt doet lachen en daer om is
 die miltte zuet. die longhen heeft natuu- der luchten
 en daer om is sy licht. die longhen doet den mensche
 spreken ouer mids in neminghe en wregheuinghe des
 adems. want inden longhen is dat fundament der wo-
 teliker vruchticheyt. die leuer neemt huer natuu-
 vanden element des vuers want in die leuer is een
 begijnfel en een fundament der natuu-like waerme
 en dat heeft sy ghemeen miltter gallen. In die galle
 is natuu-like dat element des vuers. die leuer houdt
 die galle. en die galle ontfaet de onghesindicheyt der
 leuer. daer om is die galle bitter. als die leuer ongher-
 lont wert so wert die galle groet en die galle be-
 ruert den toerne. die maghe is een por der quelen die
 quelen die in den por en mach niet werden ghehoect son-
 der vuer. die leuer leghet bij der maghen. die leuer
 heeft dat element des vuers en gheest heert der
 maghen en hoect daer die quelen. die adere comen wt

der leuere in der maghen. Die leuer is meyster der
spisen als die spise ghehoect is in der maghen soe noemt
die leuer die beste spise by der adere die coemt wt der
leuer in der maghen. En die leuer gheeft een yghelijc
lic sijn deel vander spisen en die aderen sijn als knopen
en brenghen elken lede sijn deel vander spise. en daer
om wanneer een adere is bedruet of becoemert mit
der gichten of van anderen lettel dat sij niet en kan
ghedriuen vander spisen den lede die sij dienen soude
soe blijft dat lic liuanc niet dat lic wert stert dien
die adere wel dient vander spisen en hier om is die
mensche sterker in ene lede dan in den andren lede.
Dat hert leghet in den element der lichten. mer die
hert en kan niet verdrighen die hem coemt vanden
element der lichten. dat element des waters is
als naest den element der lichten dat element des
waters leghet in die herne. en die herne en kan niet
verdrighen die soude die hem coemt vanden element
des waters. die herne ontfaet die heete vander hernen
en dat hert begheert weder die vander hernen en
dat hert heet vijf venskerre. Die hert des element
der lichten coemt wt den venskerren des herren in der
hernen en maect warm dat element des waters
dat in die herne leghet want anders en moecht die
herne niet verdrighen die grote boude. dat element
der lichten die in der herren leghet treet tot dat
element des waters wt der hernen en daer mede soe
wert dat hert vercoelt en daer om ouermids dese ver-

In de langhe mach dat heere verdraghen die heere diet
 heeft vanden elementen der luchten. Die vijf vensteren
 der heeren behouden die vijf sinnen des menschen. dat
 is. dat venster behuuet die oghe. dat ander venster
 behuuet dat horen der oeren. dat derde venster be
 huuet den ruche. dat vierde venster behoet den
 smac. dat vijfde venster behuuet dat gheueelen. die
 eerste is dat alre legheste element van den vier elemen
 ten. die eerste heeft een natuu. melancolien. wie dat
 die complexen van melancolien den hem heeft die is
 gheerne seerpe mit aensicht en bleec. en hy is intrec
 kende en niet nauwe en hy is trouwe ghenouwelike
 te voldoen dat hy gheboeft qualic verghit hy als hy
 toer-mech wert qualic leert hy niet valt houdt hy
 dat hy leert en verstaet en hy en begheert niet vele
 mit vrouwen telwesen en hy en machs oec niet vele
 want hy is van naturen coudt en dorre en hy is zwaer
 en slaep gheerne en is cleyn van lichaem. **seer** die
 gheen die fleuatus is heeft meer vanden element des
 waters en die is wit en bleec mit aensicht en is wat
 mulde. en hy leert wel. en haestelike verghit hy en
 hy is coudt en vuchte. en hy en begheert niet vele
 telwesen mit vrouwen. mer hy mach wel vele wesen
 mit vrouwen want hy is vuchte en leetel begheert hy
 want hy coudt is. sijn complexen en is niet tebesten
 want hy wert haestelike zier ten sij dat hy hem
 nauwe huete en hy wert haest gualie. Die sangu
 neus is van complexen heeft meest vanden element

der luchten en heeft gheerne een brede aensicht en hy
is coen gheuar-wet en hy is blide en haestelike ver-
ghit hy den coerne die hy heeft ghehad. en hy is
redeliken milde en vele begheert hy mit wuuen te
doen te hebben want hy is vucht en hy heeft vele
haers en dat heeft hy vanden element der luchten
die lucht is in huer seluen roet want sy is vucht
en warm. en die sanguineus is van complexien
mach langhe leuen want is een luych. Die col-
ricus is van complexien heeft meeste vanden element
des vuers en die is roet en bleec mit aensicht en is
dorre en luttel haers heeft hy inden hoeste. en
sijn haer-lijn eleyne dat coemt ouer-mids den ele-
ment des vuers en hy begheert vele mit wuuen
te hebben dat coemt vander heuten des vuers mer
hy mach dat wert mitten wuuen niet vele
doen want hy wart dorre vanden element des
vuers hy is gheerne ghelont en hy mach langhe
leuen en hy mach vele vele eten en wel ver-dullic
hy is coen en leert gheerne en luttel slaept hy
en mildeken gheuet hy sijn goet om te + eere
Die melancholicus is van complexien die en is niet
ghelont in dien drien maenden die naest der
oestmaent comen mer hy is ghelont in meert
in aprilte en in den may. Die fleumaticus is van
complexien die en is niet ghelont in die maent
voer-iaer-tach noch in den iul noch inden zul-
zer hy is ghelont in wedemaent hoymaent en

in oestmaent. Die sanguineus is van complexien en
 is niet ghelont in oecert in april en in oey. Gey-
 hy is ghelont inden drie maenden die volghen naest
 der oestmaent. Die colericus is van complexien die
 en is niet ghelont in wedemaent in hoymaent ende
 in oestmaent. Gey hy is ghelont in die maent voer-
 Jaer-stach inden juul en inden zul. Die vier element
 regneren in vier delen vanden iaer. Dat element
 der eiden regneert in die drie maenden die na oest-
 maent comen want dan sal die tijt na der naturen
 cout en dore wesen en alsoe is dat element der
 eiden. Dat element des waters regneert in die
 maent voer- iaer-stach in den juul en inden zul want
 dan sal die tijt natuu-ken cout en vucht wesen en
 alsoe is die natuu- des waters. Dat element der
 luchten regneert in oecert in april en inden oey
 want dese tijt sal van recht wesen vucht en warm
 en alsoe is die natuu- des vuers luchten. Dat ele-
 ment des vuers regneert in wedemaent in hoymaent
 en in oestmaent want die tijt sal in desen drie maen-
 den van recht wesen heet en dore en alsoe is die na-
 tuu- des vuers. Die vier elementen werden ghe-
 purgeert of gheeynicht in den mensche als in vier
 leden vanden mensche. Dat element des vuers wart
 ghepurgeert in tweringhe der oeren. Dat element
 der luchten word ghepurgeert inder nasen. Dat
 element des waters wart ghepurgeert inden monde
 dat element der eiden wert ghepurgeert in den

oghen. daer om soe slaep gheerne die gheen die me-
lancolicus is als sulc meyster- segghen. In die vier
element regneren in vier tiden des daghes en des
nachts. Dat element der eerden regneert vander
vesper-tijt toe dat die sonne ondergaet. die tijt sal
dan sijn coue en dore ghelijc als die eerde is. daer-
na regneert dat element des waters ~~toten~~ tot na
der midder-nacht want so sal die tijt van rechte
wesen vucht en coue ghelijc als water is. daer-
na regneert dat element der luchten totten-ter-
tijt toe want die tijt sal wesen vucht en warm
ghelijc als die lucht is. daer-na regneert dat element
des vuers totten-vesper-tijt toe want die tijt sal sijn
warm en dore ghelijc als dat vuer is. o o o o o

Die man is sterker van naturen dan dat wijf
nochtan is die man ghemaect vander bruech-
ter- eerden en dat wijf is ghemaect van des mans
ribben nochtan is dat wijf krancher- dan die man
want sij heeft meer- vanden element des water- dan
die man doet. en sij heeft zacter- lede dan die man
en sij is coue van naturen. die man heeft sterker-
lede dan dat wijf want hy heeft meer- vanden element
des vuers. die alre coudste man is heeter- van na-
turen dan dat alre heetste wijf als gabenus die
een meister- van medicinen was. dat wijf heeft
seuen caneren daer sij die hinder- in ontfact. o o o o o
drien die in die rechter- zide ligghen ontfact sijn sij
hinder- van mans ghelicheit. o o o o o
drien die in die linker- zide ligghen

mder- lüfter- zide ontfaet sij die maghedebyg- en miter-
 ter- leuender- camer- die in midden den voer-leyden les
 camer-en legghet mach sij ontfacen buechrebyg en mae-
 ghedebyg. als die natuu- des mans stercker- is dan
 die natuu- des wijfs en die natuu- des mans drijft
 des wijfs natuu-e totter- lester- camer- die in der-
 rechter- zide is daer- coemt af een zone die ene ster-
 pen subtilen sui heeft en dese sone crighet meest
 vanden element des vuers. mer- wanneer- die na-
 tuu- des mans cranche- is en en drijft des wijfs
 natuu- niet vorder- dan in die ander- camer- soe
 coemt daer- een sone af die meeste heeft vanden ele-
 ment der- luchten en die sal een blide mensche werden
 die derde natuu- des mans die noch cranche- is en
 drijft die natuu- des wijfs in die derde camer- in
 die rechter- zide daer- coemt een sone af die meeste
 crighet vanden element des waters en is van weec
 van complexien. die vierde natuu- des mans die noch
 cranche- is en blijft in der- leuender- tafel die in
 midden is miter- natuu-en des wijfs mer- die natuu-
 des mans sal stercker- welen dan die natuu- des wijfs
 daer- coemt af een sone die meest crighet vanden
 element der- eerden. siet voert wanneer- die na-
 tuu- des wijfs stercker- is dan die natuu- des
 mans en drijft die natuu- des mans totter- wre-
 ter- camer- in die lüfte zide daer- wart een dochter-
 af ontfacen die onstadijch van sui is. Die ander- na-
 tuu- des wijfs die cranche- is en blijft miter-

natu-en des mans in die ander camer die in die luffe
zide is daer coemt af een dochter die niet also ontadich
en is van sin als die ierde dochter. mer die derde na-
tuu des wijfs die noch braver is mer sekerer dan
des mans natu en blijft in der derde camer dan
in die luffe zide daer coemt af een dochter die stadich
is van sin en reyne en tuus in den lichaem en die is
den anderen dochteren onghelyc als die natu des
mans wat machtygher is dan die natu des wijfs
en beyde die natu bluen in die leuende camer die is
in midden der ander des camer en voert so en daer
coemt af een sone en die sone heeft eens wijfs sin en
die en heeft en ghenen baert en dat coemt daer om toe
want die sone heeft ghelegghen in die luffe zide daer
die dochteren hebben ghelegghen. mer warmer die na-
tuu des wijfs wat machtygher is dan die natu des
mans en beyde die natu bluen in die leuende camer
daer coemt af een dochter die eens mans sin heeft en
baert aen huereu mont dat coemt daer om toe want
die dochter heeft ghelegghen by der rechte zide daer die
ma. soneu hebben ghelegghen. Voert mer warmer die
natu des mans groet en oueruluedich is en die
natu des wijfs cleyne is soe sehey die cleyne natu
des wijfs die groet natu des mans alsoe werden
beyde die natu ~~des wijfs~~ ghelicheyden en daer af comt
twe soneu. mer als die natu des wijfs groet ende
oueruluedich is en des mans natu cleyne is soe sehey
die cleyne natu des mans die groet natu des

Wijs en alse werden beyde die natuu- ghescheyden
 en daer af comen elve dochteren. Een Wijs mach ontfaen
 ene sone en een dochter. in der seuende camer die in
 midden staet daer die natuu- des mans en des wijs
 euen groet is en sij beyde houden huer- recht natuu-
 want die sone legghet ter- rechter- ziden waert dat
 toe behoert den sonen daer om houdt dat wijs huer-
 recht natuu- wat die dochter- legghet ter- linker- ziden
 waert dat den dochteren toe behoert. Als een wijs en
 een man hebben altemael een element ghelijc toe en
 gheeft huer- natuu- hen en gheen hinder- want die
 een natuu- en begheert die ander- niet. Als man en
 wijs hebben elve element die beste gheblen toe en
 winnen sij niet vuele hinder- en dat is daer om
 want die een natuu- en begheert niet haer- zee-
 des anderen natuu-. God heeft beuolen der- natuu-
 dat sij natuu-ken wercken sal. dat die wue en
 gheen baerde en hebben dat coemt daer- by toe want
 die heete des elements dat in hem is dat gaet al
 nedr- waert en niet opwaert daer om sijn sij nu
 beneden. Die heete vanden element der- lucht treet
 recht opwaert in den hoefde torten element des wa-
 ters daer om hebben die wue vele haers in den hoefde
 en sij en werden niet alse gheerne cale als die man
 doen want dat element des waters legghet in huer- en
 hoefde als meyster- ylaac legghet. Die manne
 hebben bouen en beneden haer- want dat element
 des vuers dat van beneden coemt climt opwaert

en daer-om werden die manne meer-ael mit voer-
hoest dan die wuue want dat element des vuers
mabet des mans voer-hoest dorre. Dat element
des vuers clint op voer-den oghe[n] des menschen en
die mensche soude alre-mael werden ghemaect ouer-
mids den element des vuers en dede dat element
des waters dat mit hoest rust by den oghe[n]. dat
element des waters legghet in den hoeste des menschen
by den oghe[n] en dat ver-cuult dat element des vuers
dat in den oghe[n] legghet. Die colericus is van complex-
ien die mint sijn element dat is den ghenen die
meeste heeft vanden vuer. daer- na mint hij den
ghenen die sanguineus is dat is die meeste vanden-
luchten heeft want dat element des vuers rust
op dat element der- luchten. Die sanguineus is
mint oec meest sijn element dat is den ghenen
die meest vanden- lucht heeft daer- na mint hij
meest die met fleumaticus is dat is den ghenen
die meest vanden water- hebben want dat element
der- luchten rust op dat element des waters. Die
fleumaticus is die mint meest sijn element dat
is den ghenen die meest is vanden water- en daer-
na mint hij den ghenen die melancholicus is dat is
den ghenen die meest vanden- eer-den heeft want
dat element des waters rust op dat element der-
eer-den. Die melancholicus is mint sijn element dat
is den ghenen die meest heeft vanden element der-
eer-den want die eer-de is dat alre onder-ste element

Die oghe[n] des menschen hebben vele ghelijcs mit
 der natu[re] en der sonnen. Want die sonne gheest-
 heytte en die oghe[n] en moghen die heytte noch
 dat vuer wel verdraghen noch die oghe[n] en mo-
 ghen niet sien neghen der sonnen want dat
 groet licht benemet teley[n] licht. Die oghe[n]
 sien gheerne aen dat water en alle groen d[ing]-
 ghen. Want die sonne daer die oghe[n] af ghemaect
 sijn gheeft den crude vurtheheyt en groenheyt
 en maect die crude groene dat comt ouer mids
 helen ganc. Als die sonne nederclint ten wijnt
 waert so beghinnen die crude redouven. Die son-
 gheeft allen creaturen blyscap en sy maect alle
 die crude stoen dat zuun heeft ghenuegher in
 stoen d[ing]hen tebestouwen. *o o o o o o o o*

Dat hert is inden mensche als een coninc is
 in sinen conincrycke. Die wijshheit des mens-
 chen comt te ten iersten vander heren. Vor-
 der heren comen die vijf sinne. Vor der heren
 gaen vijf ganghe daer die vijf sinne af comen
 inden hoefde. Die vijf sinne wercken inden hoefde
 die een ganc regeert dat zune die ander ganc
 regeert dat horen. Die derde ganc regeert den
 roethe. Die vierde ganc regeert den smaet en
 die vijfde ganc regeert dat gheuielen. Alle
 dese vijf sinne hebben een weder-toeloepen torten-
 heren. Dat hoekt hoekt die cammenen. Die vorste
 camen heeft een begripelike doeghet die daer

begripende is wat dat bequameliken is. Die middelste
camer heeft in huer die dieghet die redeliken is als dat
sy bekenit onder-steyt tultchen goet en quaet en tultchen
alichande ander dinghen. Die derde camer die daer is
afteu inden hoefde dat heyt een camer der ghedachten
en daer mede ghedenct die mensche alre zaben. Wannes
die vier element ghelijc ghedeylt sijn inden hoefde en
die vorste camer. Wel verstaet en begriipt en die
middelste camer. Wel onder-steyt en afteu-ste camer.
Wel onthout de mach die mensche die aldus dese drie
cameren heeft in sinen hoefde Wijs Wesen en mach
langhe leuen En die afteu-ste celle mach vaet onthou
den en langhe ghedencken cest dat heit wijsheden
tevoeren denct en die vorste celle wel begriipt ende
verstaet. ~~en~~ cest dat zabe dat een van desen drie
cameren inden mensche niet en is of dat een sinne in
der herten verduulert is of een sin inden hoefde
cristic is of sijn die vier element onghelyc ghedeylt
inden mensche hoefde. Soe is die mensche gheerne ~~daer~~
want al hoert hy wijshede hy en verstaet te niet en
soe gaet die wijshede in ten enen oere en gaet weder
wt ten anderen oere en en blijft niet by dien mensche
onghelounghe lude segghen dat sijn eenhande lude
die des nachts moghen ouer-uaren vele lands en die
doen wonder als sy onderlinghe vergaderen en heuen
ghemeenliken onghelue lude of nachtmerren ende
dat waren die enghel goets mer nu sijn die duuel
die die lude bedrieghen mit menigherhande drochgher

In verhande manieren doe bedrieghen die duuel
 den mensche in sinen slaep. die een maect hem ghelijc
 ene man en bedrieghet den wuen in huiereu slaep. die
 ander maect hem ghelijc enen wuec en bedrieghet den
 mannen in huiereu slaep. ozen vijfte vijffte-nde dieren
 die die vijf sinnen beten en seker hebben dan die sin-
 des menschen sijn. niet dat elc die- vanden wuen alle
 die vijf sinne beten heeft dan die mensche. niet elc die-
 vanden wuen o heeft een vanden vijf sinnen beten
 dan die mensche. Dat ierste die- is die lijndworme
 die bet en nauwer- siet dan die mensche. dat ander-
 die- is die beer. die bet hoert dan die mensche. dat
 derde die- is die ape of die cym die bet smaect dan
 die mensche. dat vierde die- is die ghes- die bet-
 ruhet dan die mensche. dat vijfte die- is die spinne
 die bet gheuielt dan die mensche. en dit segghet auto-
 riles inden boec vanden sin

Oert wer dat ve verhande sijn dieren die in vier-
 manieren leuen by den vier- elementen. dat ierste
 die- is die mol die leeft by der- eerden. dat ander- die-
 is die haime die leeft by den waten. dat derde die- is
 een voghel en heyt gamahel en leuet by der- luchten
 dat derde die- heyt salamandra en leeft byden vuere en
 sijn woemnghe is in cealen bi enen berch heyt erhua
 en dat is daer- om want die berch is altoes ber- nende
 mit vuere. Salomon die wijf wijzman segghet. Wan
 neer- du sijt sieste eenen cleynen mensche die oer-
 moedich is en enen roeden mensche die trouwe is en

enen langhen mensche die wijs is soe salstu goede louen
en plegher tebraghen waer om dat zelden of minner
meer gheualt dat die gheen die clyu van lichaem is
oetmoedich is en die gheen die roet is ghen outbe is en
die gheen die langhe is dat hy wijs sij daer op plegher
men aldus redutwoerden. dat die wijsheyt en die
vroecheyt toe behoert der zielen. Welc wijsheyt die ziel
mēt hūeffenen en mach ten sij dat dat lichaem daer
die ziel in is die wijsheyt ontfāe en daer toe ghedē
ponceert sij die wijsheyt reoufāen want die ziel
veigher der ousten die sij natuu-lyken heeft ouer
mits dat sij belwaert wart mitten vleysche. Welc
her-konsten die ziel weder ghedenct in langher-rij
als mensē hūer-leert. Want dat die ziel leert dat en
is anders niet dan een ghedenckenisse der-voer-leden
dinghe. oert voert dat zult begheerten der-zielen
hebben een beghinssel vander-her-nen en wāden alle
volmaect als ver-beeldinghe bestheydenisse en gheden
kenisse. zult begheerten der-zielen beghinmen inder-
her-nen en wāden volmaect inder-her-ten als ghe
dachten en sou-uldicheyden en behendicheyden. en
op dat dat ghestie soe is noet dat werde een toeloep
vander-ve-stātemisse der-her-ten tot inder-her-nen
en weder- vander-her-ve-stātemisse der-her-nen
tot inder-her-ten. En want nu in den langhen lu
den een lanc rec is tūsthen der-her-nen en der-her-
ten soe vergaet een groer deel ~~der~~ die ve-stāte
nisse eer-lij han ghecomen vanden ene totten anden

en wart ghebrenct dat sij temin mach volbrēnghen
 daer- om en sijn die langhe niet alsoe wijs als die
 cleyne. Voert vanden roeden luden soe wit. dat die
 roetheyt coemt van heter- complexien en die heet
 complexi heeft een snel en haestich vūchtricheyt en
 daer- om en eest en gheen wonder- dat die sūder- lin
 ghe haestich vūchtricheyt mit hūere vlugheyt maectie
 dat lichaem rūerich en tot menigherhande daden be
 reet want nu wille hy een thant wil hy een ander-
 en daer- af coemt die ontrouwebeheyt. Voert van
 den cleyneu luden soe wit dat die cleyne heyt hoer-
 dich telbelen ouer- mids groetheyt sijne herren en
 groter- verstantnisse die in hem is en hy wert lich
 telbe toer- nich want toer- ne en is anders niet dat
 een ver-woetheyt die van binnen beghint en coent
 huer- voert bueten ouer- mids omrecht datmen dien
 mensche wet die toer- nich wart of ouer- mids dat hij
 denet om vract die hy langhe begheert heeft rebel
 brenghen en dan wart dat heere heet en die heerte
 die voert wt- waert stort vander- herren en heeft en
 ghenen widen wech mer- si wart seire ghedruct
 ouer- mids cleyneheyt des lichaems en daer- om soe
 volbrēngt die cleyne mensche en ver- volghet een- nate
 lber en ha- delber- sijn dade dan een langhe mensche
In den elsen boem vūeden worme en een worme
 wactet bouen hem allen die alle die ander- ver- weert
 en als dese worm is rneghentich waer- out soe en mach
 hi niet langhe- werden gheuoert vanden elsen boem

daer na begheert dese worme den lijnden boem ende
coemt daer toe en wert vander lijnden oec ghebuert
tueghentich iaer en dan en mach die worm niet
langher ghebuedt warden vander lijnden en dan
soe gaet hy inder wultmen en wart tueghentich
iaer ~~ghew~~ ghebuedt inder wultmen die maect re-
gader driehonder iaer der tich iaer min. En bin-
nen der tich iaeren soe wassen hem vloeghel en dan
als hy driehonder iaer out is soe vliet hy en dan
hy sinder linghe verueerlic en anxtelic allen voe-
ghelen die vlieghen bouen der eerden als lucifer
verueerlicke is dan alle die ander duuele en dese
worme mach dan heyten een draec by welken draec
ons lucifer beteykent wart *o o o o o o o o o o*

o

Merthe voert dat die durre aldus wert als hier na
bescreuen staet. Een nar walsom die vanden
water coemt clint op mit midden der luchten dat
een stede is daer ewelike cout is en dese walsom
clint op ouermids kracht der sonnen en der ander
planeten als aristoteles seghet en daer na clint op
ouermids kracht der sonnen een droeghe walsom
en die droeghe walsom wart dan besloeten mit mid-
den der nare walsom en want inderre stede daer
beyde dese walsom vergaderen is alwes groete coudte
daer om wert die droeghe walsom die besloeten is
in der nare walsom sinder linghe seer bedruet van
der nare walsom en dan soe beruert en iaghet dese
droeghe walsom die aldus besloeten is inder nare wa-

Com die ~~wat~~ zwart ~~moet~~ ghins en weder- welc swart
 is een wolcken die coemt van desen walsomne. en
 als dese wolcken aldus wart beruert en gheiagher
 soe moet sij ten lesten ouermids bracht der- sommen
 en der- droeghen- waldom die daer- in besloeten is on-
 twee storen en van dien dat die wolcken severt daer-
 coemt die doure af. En dat openbaert aristoteles in
 enen boec daer- hy segghet. doure is een lessemghe des
 vuers welc vuer- ghelweest heeft in eenre hoelre
 wateringhe- wolcken. niet te verstaen dat dat ele-
 ment des vuers of een deel vanden element des
 vuers van bouen neder- coem tot daer- re wolcken
 mer- aldus salment verstaen. dat aristoteles segghet
 een lessemghe des vuers dat is der- droeghen- waldom
 die daer- ontsteet ouermids dat sy altoe eer- steliken
 huer- riert en die wolcken iaghet daer- sy in besloeten
 is. en wat van enē ghelijc moes- vanden doure moghe
 wy merken by enē heren yser- want wat- primen
 daer- water- op er gheeft een ghelaut ~~o o o o o~~
Bouen in der- lucht ist altoes cout dat doen die sonne
 die maen en die lucht die na hem trecken dat wa-
 ter- in der- luchten als den vueren waldom vanden wa-
 ter- en desen waldom trecken sij tot int midden der-
 luchten en van desen waldom en den droeghen waldom
 voer- streuen coemt die doure als voer- streue is. Voert
 wit dat dat ijs wart in der- conder- stede vander- luchtē
 die ons alre naeste is. en daer- na wat opbaert in der-
 luchten daer- die stede oes cout is wart die haghel

In alle tijt als inden zoemer als dat weder-warm is
en die lucht vucht is so mach die sonne maken wicken
haghel en die haghel heeft sijn welen vanden water-
en hy wart haert ouer-mids der-couden want hy in
eenre couden stede vander-luchten wart en hy wart
vont in dien dat hy valt. Een natuu- die een ander-
natuu- makende is na hueren wille die maect dat
en disponeert die ander-nature na huerre natuuren
en vor-men. Oer plegghet tebraghen als die hemel des
auonts roet is waer-om en hy wart reden dat een
teyken is dat dat weder-dan sal soen sijn. ~~daer~~ op
plegher-men aldus teantworden eest dat zabe dat die
lucht des auonts ~~soen is~~ roet is omrijnt noerden
soe saet des daghes daer-na volghende welen soen
weder-want die roetheyt der-luchten coemt en wart
in deser-maniere. Wanneer die lucht warme wart
ouer-mids berueringhe des noerden wijnts soe wart
die lucht roet ouer-mids dat sijn warme word en
die roetheyt verclaert die berueringhe des noerden
wijnts en die wijnt plegghet die lucht dunne te
maken en als die lucht aldus dunne wert soe ple-
ghet dieselde soen weder-telwelen. Oer pleggher-men
bijder-manen altheyt dat sijn nye is temerken oft
soen weder-welen sal. ~~daer~~ is of een veerse in la-
rijn en luudt aldus in duurtche. Wanneer die ny
maen bloet sijnt van verwen soe plegghet gheerne
te reghenen en wanneer sijn roet is soe plegghet
gheerne telwayen en wanneer sijn wit en clac- is soe

pleghet gheerne scoen weder- tevelen. Vaden snee soe
 wart die reghen. die reghen is ons abe naest dat is
 tebei- staen dat die reghen wart in eeme stede vander-
 luchten die ons naerre is dan die stede daer- ys haghel
 en snee wart en dat die sonne die maen en die lucht
 die tot hem opwart trecken den reghen torten wijnde
 dat god is bouen alle natuu- en set en disponeert
 dat weder- na sinen wille beyde inden wijnter- en in
 den zoemer- dat gheloeue ic volcomelike. In die zoe-
 mer- tijt soe trecht die sonne tot haer- opwaert in
 der- luchten dat water- en die vuchtricheyt vander- ee-
 den want die sonne begheert des waters en der- vuch-
 ticheyt en dat doet dat element des vuers daer- die
 sonne onloeft mit ene groten en snellen loep En
 om dat sij snelliken en zee- loeft daer- om gheeft sij
 heyte. Als die lucht is vol vanden water- of vander-
 vuchtricheyt die die sonne op ghetoghen heeft. en die
 lucht dan ver- heest die hulpe vander- sonnen en die
 sonne gaet des nachts onder- der- eerden soe laet die
 lucht dat water- uallen en hier- af coemt die doulde
 en die ghesaet inden zoemer- alst waer- me en scoen soe
 der- is. soe- alst naest den wijnter- en dat weder- war-
 coel is en scoen of mit ier- te vanden zoemer- en die
 sonne tot huer- opwaert inder- luchten treet water-
 en vuchtricheyt want sij des waters en der- vuchtrich-
 heyt begheert dat huer- doet dat element des vuers
 daer- die sonne onloeft mit ene groten en snellen
 loep en als die locht dan vol is vanden water- ende

buchtheyt en lij verliest die hulpe vander-sonnen des
nachts als die sonne onder-der-eeiden gader loe drauyt
dat water- en die buchtheyt doe die coucheyt der-
luchten en daer coemt die ripp af. dat die zee soue
is dat coemt ouer-mids der-sonnen. dat dat ander-
water- zuet is dat coemt ouer-mids der-eeiden water
dat soue water- wert ghepuygeert in den aderen der-
eeiden. dat lopende water- wert ver-sehe ouer-mids dat
loeft doe- die aderen vander-eeiden en loeft vander-
hoeghen wede- neder-waert totter- zee en dan wert der
soue. dat water- is in ene daer- eens ver-sehe en eens
soue

by **M**erthe voert dat die seuen manieren van metael
werden in den aderen der-eeiden vander-krachten
der- seuen planeten. en dat que siluer- is een moeder- en
een mater- alle der- metael. en die seuen planeten ghe-
uen een yghelic metael sijn steppemisse en sijn vorme
na huerre kracht en een onder-seyft tusschen elken me-
tael. Aldus soe wert dat goud vander-krachten der-
sonnen. en dat siluer- wert vander-krachten der- ma-
nen. En dat yser- wert vander-krachten martis. en
dat que siluer- wert vander-krachten mercurij. welc
que siluer- is een mater- van allen den anderen meta-
len en dat tin wert vander-krachten jre der- plane-
ten die iupiter- heyt. En dat coepel- wert vander-
krachten der- planeten die venus heyt. En dat loer
wert vander-krachten der- planeten die saturnus
heyt. Voert merthe dat warmee- dat water- dat in

den aderen der eerden is besloeten en er en ghenen
 wiganc en mach hebben alsoe dat niet wt walomen
 en mach dat water wort dan steer heet en als langhe
 heet heeft gheweest soe werdet te liden ouer mids der
~~ghelue~~ heyten diebe gheleuet ghelij oft ghele
 uet waer en alre aldus een uile gheleuet heeft
 gheweest soe werdet ver wandelt in quetsiluer cest
 dan dat zabe dat dat quetsiluer puur en reyne is en
 hem naect solphur dat roet is of gheuar wer als soe
 fraen dat quetsiluer wert dan gheboect vander heyt
 ten des solphurs en binnen vijfhondert iaren wart
 dat ver wandelt in gout. ~~mer~~ is dat solphur wt
 en zuuer en dat quetsiluer reyn is soe werdet ver
 wandelt in vijfhondert iaren in siluer. es oec dat
 sabe dat dat sulphor wt en reyn is en dat dat quic
 siluer niet langhe en wert gheboect vander heytte
 des solphurs soe werdet ver wandelt in tin. ~~mer~~ is
 dat quetsiluer omreyn en hem toecomet solphur dat
 roet is en omreyn dat wert in vijfhondert iaren
 ver wandelt in coeper. is oec dat quetsiluer vule en
 omreyn en hem toecomet swart solphur en onzu
 uer en dat niet langhe en wart gheboect vander
 heyten des solphers dat wert ver wandelt in loet
~~mer~~ is dat quetsiluer vule en omreyn en hem toe
 coemt zwart sulphur en omreyn en dat dan wart
 een langhe tijt gheboect vander heyten des solphers
 soe werdet ver wandelt in yser. Voert mer che dat
 die natuur wert in dusent iaren in den metael

dat machmen sonder- Aluuel doen in ene daghe mit
consten is in eenre vren vanden daghe op dat die con
stetij en dat daer- toe behoert teboeren sy ghemact mit
consten des gheens dat die daer- wys op is en hem des
ver-straet. **Mer** dese confectij moet teboeren een langhe
tijt bereyt wesen. En dese const heyt alchymia. en is
een const die leert ver-wandelen alle metael in goud
en in siluer. En dese const heelt vele boec die en gheen
noet en sijn alreosemen op dese tijt. **Oec** sijn vele
meyster die zeer- arbeiden om dese const teberaighen ma-
cuum coemere. een van duisenden tot den gronde en de-
claire ver-staurenisse dese- consten en dat is om alre
hande ghebrek en let die ic op dese tijt ver-singhen wille
Mer gheloue mi dat die is die heymelste en die daer- ban
te cout en myerman en cander- volcomeliken gheleeren
noch gheberen ten sy by sunder- langhe gracy gods die
hem daer- toe help. en dese const mach heytten die neder-
ste astronom want sy is vonden by der- ouer-ste astro-
nom almen mer-cken mach in saken die voer- ghesce-
uen sijn. Aristoteles segget van galaxa dat heytmen
ghemeynliken in duitsche die brunelstraet. en is een
puun- vuer. en want meer- ontsaken en ver-licht want
daer- bouen sijn cleyn sterren die niet groet en sijn mer-
sy sijn ster- ver-lichtende en sijn ~~daer- recht bouen~~ ouer-
mits dat dat vuer. en die sterren die daer- recht bouen
sijn licht tegader- ontsaken vander- sinnen. en daer- om
sijn daer- een langhe licht en dat is die brunelstraet
en want dese voer-seyde sterren gheuelst sijn in eenre

star vanden hemel daer om hier men die brueneltraet
 in eenre stede daer sij niet af en gaet alsoe langhe als
 sij duurt. **Cometen** dat seimen steeren tevelen mit
 steeren en werden ouer mids dat die lucht ontschen
 wart en wart ghehouden vanden planeren als van
 Saturnus Jupiter Mars Venus en Mercurius. dese
 planeren ontschen sulc rijt die locht die onder huieren
 omganc coempt ouer mids snellheyt huiers loeps en
 aldus ouer mids dat die lucht ontschen wert ende
 ghehouden van den voer seyden steeren en sij huer
 licht regader brenghen soe hier men die cometen. **Mer-**
re segghe dat comet anders niet en is dan een
 groeue eersche waldom die hem zeer in een verga
 der al leyntken opelminnen van der neder steerde
 der heyten toter ouer steerde der heyten daer
 sy coemt aen dat hoel des vuers en daer wart die
 waldom wat ghedint en ghebreyt en ontschen en
 daer om seijnder wat lanc en dese waldom sal welen
 vander eerden en hi sal grof welen want waer
 hy suprijl soe soude hy verwaldemen en vergaen en
 die waldom sal vergader welen want hy sal wat
 slinnich welen op dat hy rebat regader duurt en
 want hy wat vastheyt heeft in hem seuen soe wart
 hy ten iersten ouer mids heerten des vuers ghebreyt
 en daer na ontschen en dat naest der eerden is dat
 heeft een eleyen vlamme en sijnt als een roec en dat
 heyt die steere en duurt alsoe langhe thent dese
 groeue waldom al verbernt is en verceert

Int jaer ons heu dulent Abchondert en veertich sach
ic delbrecht mit velen anderen luden in zaffen een
comeet als mit noerden en waerpe huer. i adien rusthen
zuden en oelsten mei. w. mee. ten oelsten waert dan ten
zuden en dat is openbaer. dat dat en gheen wech en is
van emghei. planeten En wanneer. se emch comeet
waert ghesien in een lantstap dat is een teyken als die
seyder. van astronomen segghen dat vele here dies lants
steruen sellen of dat stride en onruste werden zellen of
dat volc steruen sal. Die hemel is edeler dan emch dat
dat beneden den hemel is en daer. om heeft die hemel die
alre edelste berueringhe als een omganclic rueringhe die
na der. natu. en eweliken is sonder. emch pijn en sonder
emch muetheit. Dat die rueringhe des hemels ewich is
dat is openbaer. in dien dat dat beghynsel sijne berueringhe
niet en mach werden ghescheyden van hem. En dat
beghynsel is inden hemel als in hem seluen of et is buiten
den hemel. is dat beghynsel buiten den hemel soe is die
rueringhe des hemels den hemel als een toeval of soe
coemt die rueringhe den hemel toe mit gheswelt. En is
die rueringhe des hemels den hemel als een toeval soe
moest die rueringhe mit gheswelt vergaen als aristot
les leert en waer. langhe vergaen en dat en is niet
en daer. om cest clae. dat dit voer. seyde beghynsel is
in den hemel in hem seluen. En soe wat dat in emghei.
dinghe is als in hem seluen dat en mach van hem niet
werden ghescheyden ten si ouermids pijn of ouermids
emghei. hande contrarie. nu is die hemel in zulcher

macht dat hi en gheen contrarie en heeft en daer om
is die berueringhe des hemels ewich. En dat die om ^{nader-na}
ganlic berueringhe des hemels ewich is dat is clai- ^{ru en}
dien dat die berueringhe niet en meerret noch niet en
minnet mer altoes is gheleke noch hi en is niet gheset
dat meere reberuighen of dat dan dat en die hemel
sche berueringhe en meyt en gheen eynde reberuighen
en daer om is ewich nader-naturen. En dat die berue-
ringhe des hemels niet en is natuurlike noch niet ghe-
welt dat is clai- want alle allike berueringhe is rede-
like. Ter wi dan dan enich dinc wart beruert of wil
gaen ouer-enen wech natuurliken of niet ghewelt en
die wech heb een eynde en als dat dinc coemt opt eynde
vanden weghe soe moet dat dinc staen of ten moet staet
niet es dat dat dinc staet soe rustet daer en soe en is
die berueringhe niet ewich. En en staet niet soe moet
dat dinc weder-comen want et is opt eynde en en mach
niet vorder-gaen en aler weder-coemt soe coemet we-
der-inder-seluer-tijt of in eenre ander-tijt en coemet
weder-in der-seluer-tijt soe coemet weder en soe gaet
in der-seluer-tijt en aldus waeren twee contrarie in
een dat onmogheliken is en coemet weder in eenre
ander-tijt soe was een rust tuschen dien twee tiden
en soe en was die berueringhe niet ewich mer nu cest
gheproeft dat die berueringhe des hemels is ewich na-
der-naturen en daer om en is die berueringhe des hemels
niet natuurlike noch niet ghewelt want al allike berue-
ringhe wart meere en wart minne en al natuurlike

berueringhe is om wat teberuighen en als dat ver-
aeghen is soe wart daer een vultte nu en vultte die
hemel nuumer-meer en hier-om en is die ruer-
ghe des hemels niet natuu-like noch met gheWelt
oec alle dat natuu-like wart beruert eest swaer-
soe wilt neder-waert en eest licht soe wilt opwaert
nu wert die hemel altoes beruert van oesten tot
den westen en die ander- seuen planeten die vullen
altoes van westen totten oesten- negghen den loep des
hemels. Oec die berueringhe des hemels is een beghin-
sel der- naturen en alre natuur-like- dingghen want
ouer-mids berueringhe des hemels warden alle na-
tuu-like dingghen en verghanghen alle natuu-like
dinghe en werden verandert en soe wat een zake
is eens anders dings dat is edelhe dat dat ding is
delt een zake is en want die berueringhe des hemels
is een beghin en een zake alre natuur-like- dingghen
daer- om en is hi niet onder- der- naturen en daer- om
en is eest en gheen natuu-like berueringhe mer- een
ouer-ste of godlike. En dat die berueringhe niet en is
niet ghelvelt dat proefmen want alle dat niet ghe-
welt ghelact dat gaet niet ghelvelt en wech. oec en
eest en gheen ~~berueringhe~~ berueringhe want als ant
totales se-ijft die dier-linghe berueringhe en es niet
sonder- pine noch sonder- arbeyt noch sonder- moerheyt
en des hemels ruer-inghe is sonder- arbeyt. oec die
dier-lic berueringhe wart meere mit middel en
die berueringhe des hemels en wart niet meere

dier-lic

daer om en is die berueringhe des hemels en gheen
 die-lic berueringhe. En hier om eest noer dat
 men set een ander berueringhe des hemels als een
 ringhelic berueringhe als aristoteles seghet inden
 boeke vanden hemel en vander werelt. daer au-
 cenna af seghet dat ghelike als die ziel beruert dat
 lichaem altoe beruieren die enghel den hemel ouer-
 van bliscappen en begheerten ouermids dat si sien
 en behemmen huieren steppen en van die re begheer-
 ten want die hemel ten yesten beruert en daer-
 mede werden die ander seuen planeten beruert
 als na sijne ordinancie. ~ ~ ~ ~ ~

Mart dat sijn acht ~~in~~ hemeliche ci-hel die
 yeste ci-hel is daer die sterren in ghebest sijn
 die oncelleken sijn als aristoteles seghet. die ander
 ci-hel behoert alleen toe der planeten saturnus die
 derde ci-hel daer is iupiter in die vierde ci-hel daer
 loept ~~maers~~ mars in die vyfde ci-hel daer is die
 sonne in die sesde ci-hel daer is venus in die seuen-
 de ci-hel daer is marcurus in. En in den achtende
 ci-hel loept die maen. En hier sijn veerde af. En
 onder dese acht ci-hel sijn die vier elemente alre
 dat vier die lucht dat water en die eerde als ma-
 nobius scrift. En ptholomeus seghet dat noch is
 een ci-hel bouen desen acht ci-helen daer die enghel
 en abehande gheestelike dinghe in sijn. En dese ci-
 hel es omuerastich want nummer meer en wert
 hi gheruert x mar. altoes staet hi al stille en stedich

i Ch. c. 23 Innoce i ghyt is son

Nu man voert dat die rueringhe des firmaments
is altoes eenpeitlic over die rueringhe der ande-
leuen circhel der planeten es ewerhande die een es
mit ghebelc en is dat die planeten huer en loep doen
van oesten totten westen intten firmament want dat
firmament heeft alde stercken loep dat mit ghebelc
die seuen planeten mit hem omvret. die ander ruerin-
ghe es der planeten es huer eyghe loep en die es re-
ghen den loep des firmaments als van westen tot den
oesten als voer seyt is En daer sijn reden toe waer om
dat dat es zulk segghen dat dat es om dat die seuen
planeten vertragen zullen den loep des firmaments
want en waer die loep des firmaments niet vertra-
ghet en er soude ouermits sijnre groter snelheyt
al rebrcken en waer langhe ghebrocken. Ander meit
segghen dattet is om die lude en om die diere die op
ter eerden sijn want en worde de loep des firmaments
niet vertragen die en mocht en gheen ding waffen
op ter eerde en alsoe en mochten die lude noch die diere
niet leuen. En hier is op dese tijt ghenoech vanden hemel
ghelegghet.

